Tartu Ülikool

Fond 55
Nim. 3
S. 95

F 55, nim. 3, s. 95

Tammann, Philipp A.
Kiriklikk~~ude~~ mälestusmärke
Pärnumaalt, mis on ühenduses
Jakobi ja Kergu kirikutega.
Tartu Ülikooli üliõpilase töö
juhendaja (prof. O. Sild)
märkuste ja hinnanguga

1931

146 l., 17 foto, 9 joon. ja
6 jäljendiga

III-77
1

JAKOBI ja KERGU KIRIKUD.

PHILIPP A. TAMMANN

PÄRNU-1931

2

USUTEADUSKANNA
Ristlust Arkeoloogia Muuseum
III - 77
V № - 83.

Täiendada eriti teadetega
Lokuta sabeli pohta.
ja mis muid märgitud.

Töö on rahuloldav
10/I 1932 O Sild

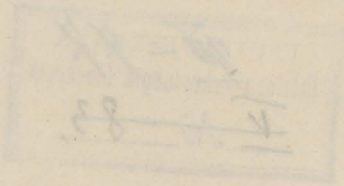

3

Kiriklikke mälestismärke Pärnumaalt

mis on ühenduses Jakobi ja Kergu kirikutega.

ÜSUTEADUSKONNA
Ristiusu Arkeoloogia Museum
№

Kiriklikkude mälestusmärkide komisjoni ankeetlehe vastusena kirjutanud

Philipp A. Tammann
stud. theol.

Pärnu – 1931.

Foto E. Gold.

1. Pärnu-Jaakobi kirik.

Foto Ph. Tammann.

2. Jaakobi kirik.

Foto Ph. Tammann.

3. Jaakobi kirik. Vaade altari eest oreli poole.

I.

Kas on Jakobi kirikul ja Kergu abikirikul, õpetajamajal jne. mõni kiri ehk aastaarv seinal? uksel? tuulelipul? ristil? Millal on kirik ja abikirik ehitatud? Kui suured nad on? Kas on torniga või ilma? Kellele on kirik pühendatud?

a) Jakobi kirik

Jakobi kirik Pärnumaal asub Pärnu-Tallinna maantee ääres 29 dal kilomeetril Pärnust (Tallinnast 111) Välgaspool kirikul mingit kirja ega aastaarvu ei ole. Pärnu Jakobi kirik olevat ehitatud 1531. aastal. Kirikukroonikas on ehituse kohta järgmiselt öelnud:

„Die St. Jacobische Kirche welche an der Poststrasse von Pernau 30 Werst und von Reval 104 Werst liegt, soll A° 1531 die letzte Kirche sein, welche die Katolicken erbaut haben"

Et ta a. 1531 ehitatud tõendab ka teade raamatus „Die Evangelisch-Lutherischen

Gemeinden in Russland" II Bd lhk 314-316. Samuti ka raamatus. Materialien zur Geschichte und Statistik des Kirchen und Schulwesens der Ev.Luth. Gemeinden in Russland" E.H. Busch; St. Petersburg 1862 lhk 571. Kirik on kivist, katus puust.

Kirikus on 400 istekohta. Ta võib aga mahutada kuni 800 inimest.

Õpetajamaja on ehitatud ~1850 a. ümber, kuna 1846-1855 a. vahel põles endine õpetaja maja ära (v. „Jakobi kiriku torni ehituse armanne" käesoleva kirjutise lõpus, lhk 10.)

Jakobi kirikul on torn, mis ehitati 1907. a. Pikemalt torni ehitusest „Pärnu-Jakobi kirikutorni ehitamise armanne 1907" (v. lisa)

Kirik on pühendatud püha Jakobusele. Kiriku järele on terve kihelkond nimetatud Jakobi kihelkonnaks, kuna varem tal nimi oli „Korben".

Jakobi kiriku ehituse kohta on legendaarseid andmeid J. Jungi teoses: „Muinasaja teadus eestlaste maalt" II jagu lhk 81-82. Jakobi kiriku

ja kihelkonna ajaloo kohta on andmeid kogumeteoses „Eesti" IV: „Pärnumaa" lhk 434. Samas on ka Jaakobi endise nimetuse Korbe-Kiörbe — Körbe kohta teateid (lhk 455) Jaakobi kirik on gooti stiilis.

b.) Kergu kirik

Kergu kirik (v. pilt lhk 20.) asub Jaakobist 20 km, maantee ääres mis viib Jaakobist läbi Uduvere Rapla poole. Kergu on üle 200 aasta olnud Jaakobi abikirikuks. Nüüd eesti valitsuse ajal, kui haxati kogudusi varustama maaga sai ka Kergu kirik iseseisvaks. Kuid kuna ta siiani on olnud abikirik on ta minevik lähemas seoses Jaakobi kiriku minevikuga.

Kergu kirikul ei ole ei seinal ega uksel mingit kirja.

Kergu praegune kirik on ehitatud 1707 a. Endine 1696. a. Kirik on puust. Tal on 150 istekohta. Ehitamise kohta on teateid broshüüris „ Kergu kiriku 200. aastaseks Juubeli puhaks 1707-1907" (v. lisa

Kergu kirikus juures õpetaja'maja'a ei ole — on olemas puust kõstrumaja, mis on ehitatud 1875. a.

Kergu kirikul on torn (v. pilt lhk 20)

Kergu kirik on pühendatud püha Andreasele.

Foto: Ph. Tammann

PILT 4.

Foto: Ph. Tammann.

PILT 5.

Jakobi kiriku altar ja kantsel.

II.

Millal ja mis materjalist on valmistatud kiriku ja abikiriku altar?

a.

Jakobi kiriku altar on puust. Ta on ehitatud arvatavasti 1793. a kuna altaril on olemas see aastaarv (v. pildil lhk 7. keskel üleval) Altar on barokk-stiilis.

Altari laud (alus) on puust.

b.

Kergu kiriku altar on a. 1707. Altarisse on see arv sisselõigatud. Kohapääl teadsid aga vanemad inimesed rääkida, et olevat vanem. Nähtavasti on suuline traditsioon edasi kandunud, nii et vanemad inimesed rääkisid, et Kergu altar ei ole Lelle-Kenni peremehe kingitud (nagu seisab „Kergu kiriku 200 aastase Juubeli piiha" broshüüris lhk 18, v. lisas) vaid altar on olnud

cb. 2

Lokota (Lokuta) kabelis või kirikus.
Sõja ajal on kabel rüüstatud.
Lelle-Kenni peremees võtnud altari
oma hoole alla ning hiljem
kinkinud selle oma tööna
Kergu kirikule. Andmed olevat
ta ka alles siis sisselõigamud.

Kergu kiriku altari laud
on puust.

Kergu altari pildistus v. lhk. 20.

III.

Mida kujutab altari pilt, kelle töö ja mis aastast?

a.

Jakobi kiriku altaripilt kujutab Kristust ristil (v. pilt 4. lhk 7.) Ta on Hans Laipmanni maal, nagu tõendab seda järgmine pildi allkiri:
Ed. v. Gebhardi j. Hans Laipmann a. 1901.

Arvatavasti on altari pilt muretsetud kog. rahaga (v. broshüür „P-Jakobi kirikutorni ehitamise aruanne 1907" lhk 15.)

b.

Kergu kiriku altaripilt kujutab Kristust, kes teeb pimeda nägijaks. Pildi on maalinud J. Köhler a. 1882.

Käärkambris on vana altaripilt, mis oli enne praegust tarvitusel. Kujutab Kristust ristil (all lei-navad naised) Pilt on õige tuhm ja värvitehnikalt halb. Pildi on maalinud köster Reinhold Martin Koch, kes oli Kergu kiriku köstriks a. 1817 – 1819.

Kergu k. praegune köster juhtis tähelpanu sellele, et praeguse altaripildi taga on teine pilt. Praegune pilt oli raamiga kahe haagiga altarile kinnitatud. Seda äratõstes ilmus nähtavale vana pilt mis kujutab püha õhtusöömaaega (v. pilt 12 lhk 20) Pilt on maalitud otse puule. Nähtavasti on ta sama vana kui altar (või isegi vanem) Alle oKristuse ja jüngrite paistab olema mingi laiali kaetega kogu (Jumalaema?!) Raske on pildist aru saada - värvid on tuhmunud, paiguti tugevasti ära kratsitud. Pildi olemasolust teavad ainult vähesed isikud.

IV.

Missugused kirjad leiduvad altaril, altari pildil, võrel ja mis aastast?

a.

Jakobi kiriku altaril on ülaval keskel aastaarv:

1793.

Sellest ülevalpool on pronksvärviliselt kolmnurgal heebreakeelne sõna:

יהוה

Altari pildil on allkiri:
Ed. v. Gebhardi j. Hans Laipmann a. 1901.
Võrel kirja ei leidu.

b.

Kergu kiriku altaril on ülaval aastaarv:

1707.

Altari ~~pildil~~ allkirja ei leidu. Altari võrel ei ole mingit kirja.

V.

Mis materjalist on kantslid ja mis aastast nad on?

a) Jakobi kiriku kantsel on puust. Arvatavasti on ta samast aastast nagu altargi. Kantsel kui ka altar (a. 1793) on barokk stiilis.

b) Kergu kiriku kantsel on puust. Altar ja kantsel olevat a. 1707. Lelle-Kenäi peremehe kingitud. On olemas ka köstripult.

Foto: Ph. Tammann

PILT 6.

Foto Ph. Tammann.

PILT 7.

Foto: Ph. Tammann

PILT 8.

Foto Ph. Tammann.

PILT 9.

6-9. Pärnu-Jakobi kiriku kantsli küljed.

VI.

Missugused pildid, kujud resp. nikerdused ja kirjad leiduvad kantsli'l ning kantsli'katusel?

a) Jakobi kiriku kantselt kaunistavad neljа evangelisti nikerdatud kujud (v. pilt 6-9 lhk 14.) Kujud on ära värvitud mitme-värvilisеks. Iga'l küljel on kuju ümber barokkstiili nikerdus ja nurgal keljeline samaas. Nikerdus kuju ümber, samba jalg ja kapitel on kulla värvi (pronksitud) Iga evangelisti kuju all on ta nimi, nii:

Matthеus
Marcus
Lucas
Johannes

Nimed on pronksvärviga kirjutatud. Üldiselt on kantsli ja kantsli'katuse põhitoonikshall värv.

Üla'l ümber kantsli ääre on järgmine pronksvärviline saksakeelne kiri:

Gehorchet ewern Lehrern / und folget

ihnen / Dann sie wachen über
ewre Seelen / als die da
Rechenschafft da für gehen
sollen.

Kantslikatusel on mitmevärviline
Kristuse kuju karjase kepiga.
Kantsli katuse äärel on pronksi-
värviline eestikeelne kiri:

Aga olge sõnategijad ja
ei' mitte üksipäinis kuul
jad / et teie valemõtle
mise läbi endid ei' peta. Jac. 1.22.

b.) Kõrgu kiriku kantlil
nikerdusi ega kirjasid ei' leidu. On
näha, et kantslil on olnd pilte ja
kantslitrepi küljel ka kirjad, sest
kollase näeme alt paistab puiguti
tähtede jälgi. Praost Schultzi ajal
olevat kantsel ülevärvitud, kuna
vanad kirjad ja pildid ei' olnud
enam ilusad.

VII.

Nis materjalist ja ajast ja missuguse kujutustega ja kujudega on ristimise astjad? Kas leidub katolikuaegset ristimiskivi?

a) Jakobi kivikul on kaks ristimisvaagent:

1) Suur ovaalne vaagen hõbedast, ilma kirjadeta (v. pilt 13 lhk 25.)

2) Väiksem ümarik vaagen, hõbedast. Kannab ümber ääre kirja:

Laske lapsukesed minu juure tulla, sest niisuguste päralt on Jumala riik ✝.

Vaagna pildistis v. pilt 13 lhk 25. ja vaagna kirjakoopia lisas. Vaagna põhjal on tuvi kujutis.

Katolikuaegset ristimiskivi Jakobi kirikus ei leidu.

b) Kergu kirikul ristimisvaagent ei ole. Ei ole ka katolikuaegset ristimiskivi.

Mis materjalist, ajast ja missuguse kirjaga on kroonlühtrid ning lühtrid ja mitu need on?

a) Jacobi kirikus

on järgmised kroonlühtrid

I Kroonlühter (uksest esimene) on vasest, kirjadeta.

II. Kroonlühter on vasest. Tal on järgmine kiri:

Heinrich Tiedermann, sünd. 13. Juunil 1863. surn. 14. Septembril 1904.

III. Kroonlühter (altari ees) on vasest, kirjadeta.

Lühtrid:

1. Karcs altari küünlajalga (ühe küünla jaoks) hõbetatud. Küünlajalal on järgmine kiri:

George Friedrich v. Grotenhielm. Generalen Chef Senateur und Ritter Anno 1788 d. 19. October.

Kiri käib ringi ümber nelja kandise lühtri aluse ja on paigutatud järgmiselt:

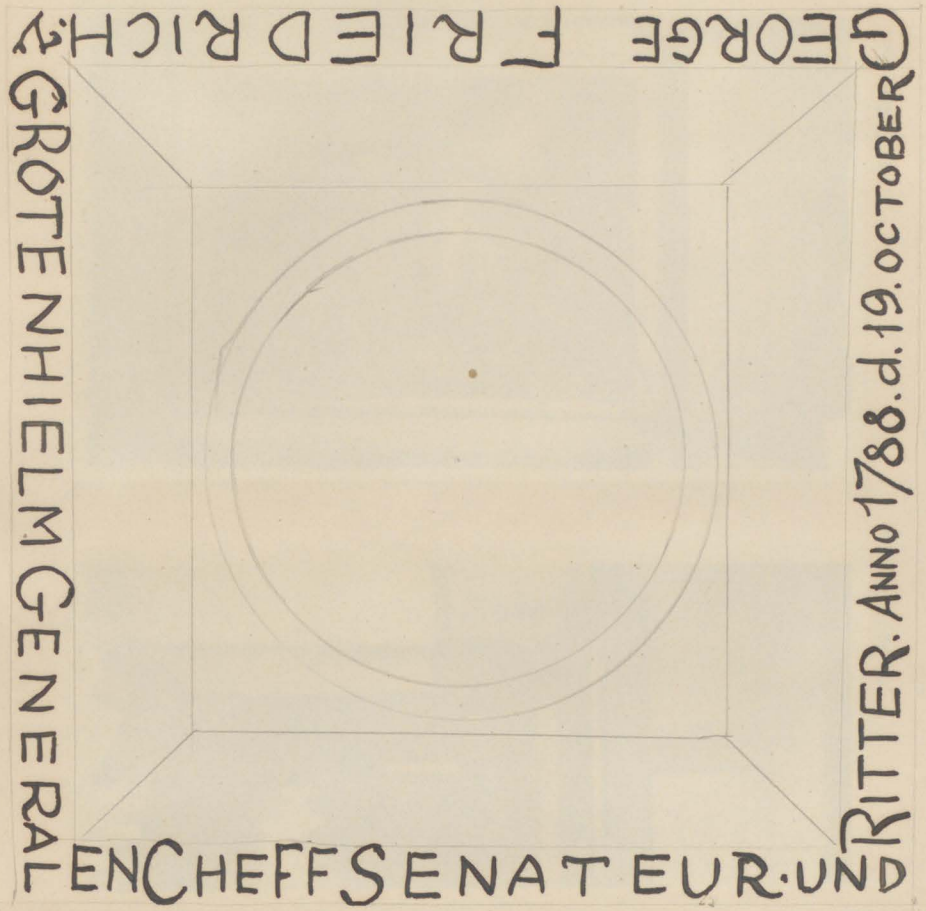

2. Kaks kolmeharulist nikeldatud lühtert kantslil (kantsli ääre külge monteeritud), kirjadeta.
3. Kaks kolmehar. nikeldatud altari lühtert, kirjadeta.

Seinal on järgmised lühtrid (paremal pool):

4. Kolmeharuline vasklühter järgmise kirjaga:

Lugemise poisid 1893.

Foto Ph. Tammann.

10. Kergu kirik.

Foto Ph. Tammann

11. Kergu kiriku altar.

Foto Ph. Tammann.

12. Kergu kir. vana altaripilt

4. Dº kirjaga:
Lerijad tüdrukud 1894.
5. Dº kirjaga:
Leeri Tüdrukud 1895.

Pahemat kätt on seinal järgmiste kirjadega kolmeharulised vaskseinalühtrid:

6. Lugemise poisid 1893.
7. Lugijad poisid 1894.
8. Leeripoisid 1895.

b) Kergu kirikul
on kroonlühtreid kolm:
I. (uksest esimene) kroonlühter on puust. Ta on kingitud Limandu peremehe Jaani poolt (v. Juubeli püha broshüür lisas, lhk 18.)
Lühter tuletab harulikku metallist kroonlühtert meelde, kus samuti keskpaigast väljuvad kõverad harud küünlate jaoks. Keskel traadi kinnituskohas lühtri külge on puust väljasaetud must kukk.

Philistus ?

II. Väiksem nasest kroonlühter, kirjadeta On kingitud Brandt'i (1847-1856 köstriks) äia poolt. Ta äi Hans Poll olnud pärit Hiiumaalt.

III. Nikkel kroonlühter on ostetud kirikule summa eest, mille pärandanud kroonlühtri ostmiseks preili Stürmer Kaisma mõisast.

Pääle kroonlühtrite on Kergu kirikul kaks kaheharulist lühtert järgmise kirjaga:

Kergu kiriku 200 aastafeks Juubeli pühaks Pärnu praustkonna õpetajad.

Altaril on 2. lühtert (ühe küünla jaoks) järgmise kirjaga:

Carl
Johañ
Rose
Año 1793
d. 25tn December.

IX.

Mis materjalist ja ajast ja mis kirjadega on karikad, kannud, pateenid, krutsifiksid ja muud kirikuriistad?

a) Jakobi kirikul on järgmised kirikuriistad:

1. Hõbedane veinikann (v. pilt 13 lhk 25. keskel)
Ühelpool on kujutis Kristusest ristil ja leinavad naised, teiselpool on järgmine kiri:

AM FESTE DER AUGSBURGISCHEN
CONFESSION DEN 15TEN IUNI 1850
DER ST IACOBI KIRCHE GEWIDMET
VON AUGUSTE VON LILIENFELD
GEBORNE VON BARANOFF.

2. Hõbekarikas (pildil lhk 25. paremal pool)
Karika äärel on kiri:

Dieser Kelch ist A. 1772 aus denen im Pastorats Brande d. May 1771 Zerschmoltzene Zweien Kelchen zum Gebrauch der St. Jacobi Gemeine von neuen Gemacht worden Auff neue um gemacht d. 18ten Maertz 1828.

3. Pateen, hõlmedane:

Joh 6.50. Dies ist das Brod, das vom Himmel kommt, auf dass, wer davon isset, nicht sterbe.

teiselpool on tähed ja aastaarv:

I.FG
1864.

4. Veinikann (valge metall):

St. Jacobi-Kirche
1897.

5. Veinikann (valge metall), veidi väiksem eelmisest kuid samasuguline (v. pilt 13½ lhk 25, pah:poolne) Ta kannab järgmist kirja:

Der
St. Jacoby Kirche
gewidmet von
Jaan Jürgenson
1897.

6. Väike vask pateen, kirjadeta.
7. Tsiboorium (ovaalne), kirjadeta.

Foto Ph. Tammann.

13 P. Jakobi kiriku riistu.

1. altarilühter (v. kirj. lhk 18.1.)
2. Ristimisvaagen (kirj. v. lhk. 17, 1.)
3. Veinikann (v. lhk 24.4)
4. Pateen (v. lhk 24.3)
5. Veinikann (v. lhk 23. 1)
6. Ristimisvaagen (v. lhk. 17.2)
7. Ciborium (R.V ja veinikanni vahel) (v. lhk. 24.7)
8. Veinikann (v. lhk 24. 4)
9. altarilühter (v. lhk 18.1)
10. Karikas. (v. lhk. 23. 2)

Pildistis 2

8. Väike karikas, hõbedane, 10,9 cm. kõrge:

Der St. Jacobi Kirche Geschenckt von der Frau Majorin Magdalena Sophia v. Stein. gb. Flirschberger. d. 10 Martij 1783

9. Väike pateen selm. karika juurde, 8,2 cm läbimõõdus. kirjadeta.

10. Väike vaskpateen (kirjadeta)

b) Kergu kirikul

on üks karikas ja pateen, mis on kaguduse muretsetud a. 1903. Karikal kirja ei leidu. Endine vana karikas ja veel mõned hõbedased kirikuriistad varastati korda kirikust.

X.

Mis materjalist ja ajast, mis kujude ja kirjadega on ristpalk?

P. Jaakobi kirikul ristpalki pole, samuti ka Kergu kirikul.

XI.

Kas on olemas kirikuseintes nišše ja seinakappisid?

a) Jaakobi kirikul,
altari taga olevas seinas on 3 nišši (pildil 4 lhk 7 on näha 2, teine teispool altarit, 3. on otse altari taga) (Millers neid on tarvitatud, seda ei tea.)

b) Kergu kirikus
seintes nišše ei ole.

XII.

Missuguste kujutustega ja kirjadega on hauakivid ehk hauad ja muud hauamärgid kirikus?

a) Jakobi kirikus

ei ole mingit hauamärki ega hauakivi. Paistab aga olema tõenäoline, et hauakivid on põranda all. On kindel, et altari ruumi alla on maetud (v. Q. XIII, lhk 29) süs võiks oletada on on olnud ka hauakive. Altariruumi põrand on muu kirikuosa põrandast aste kõrgemal.

b) Kergu kirikus

ei ole hauakive ega hauamärke.

XIII.

Kas on kiriku all vanu krüpta ja teisi hauakabelisi olemas? Kes on sinna maetud?

a) Jakobi kiriku alla on maetud, kuid on teadmata, kas rabelisse või mitte. Et kiriku alla on maetud tõendab arhiivis leiduv protokoll visitatsiooni kohta 5. veebr 1770 (v. kirj. lhk 61.) Kiriku alla on maetud järgmise plaani järele (mis esineb eel-pool mainitud protokollis):

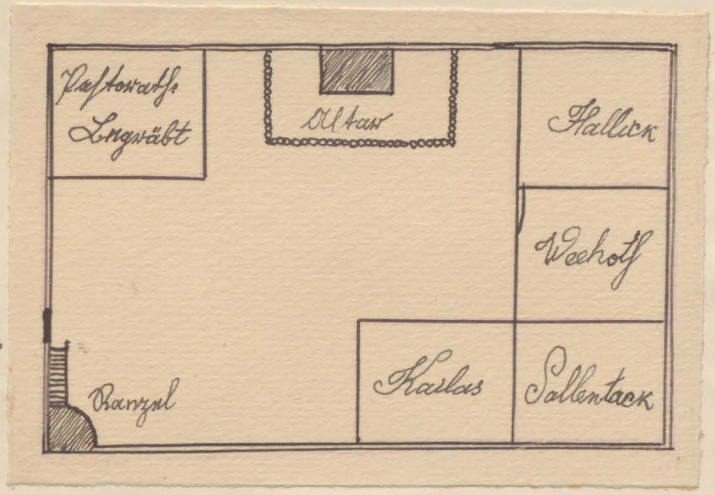

a.

Joon. 14.

Muud lähemat maetute kohta protokoll aga ei ütle. Rahvas teab rääkida, et ukse(a)kohalt viib käik alla kiriku põranda ja edasi

1 km kaugusele vana pärna juurde (v. kirj. lhk 112.) Sgatahes käärkambri ukse juures koputades paksule müürile kõlas see mõnel kohal õõnsana.

Plaanis esineva Hallicka (mõisa) nimi on eestikeeles praegu Hallinga.

Weehof (Weehoth) ~ Wee
Sallentack ~ Roodi
Kailas ~ Kaelase.

b) Kergu kiriku
alla matmistest ei ole midagi teada.

XIV.

Kus materjalist, kus vapiga ehk ilma on kirikus leiduvad epitaafid?.

a) Jacobi kirikus

on mõned vapita mälestustahvlid hilisemast ajast. Tähtsamad on üp. Metzleri perekonna omad. Need on järgmised:

1). Emil Moritz
Metzler

Pastor zu St. Jacobi
geboren d. 17. September 1820
gestorben d. 25 Juni 1902.

—

Herr ich warte auf
dein Heil.
1. Mos 49.18.

2.) Emilie Leontine Ernestine
Metzler
geb. Meyer
geboren d. 29. November 1826.
gestorben d. 14. September 1903.

—

Ich habe dich zu und zu
geliebt, darum habe ich dich
zu mir gezogen aus lauter
Güte
Jer. 31.3

3.) Arthur Metzler
stud. med.
geb. d 24. Juli 1856
gest. d. 1. Dec. 1882

—

Und ob ich schon wanderte
in finstern Thal, fürchte
ich kein Unglück, denn
du bist bei mir.

Psl. 23.4.

b) Kergu kivikus
ei ole mingisuguseid epitaafe.

XV.

Mis aastast, mis kirjadega ja kui rasked on kirikukellad?

a) Jakobi kirikul on üks kell, see on aastast 1884, 24 punda 35 naela raske. Tal on järgmine kiri (vene keelne osa on tserkovo-slov. tähtedega):

ЗАВОДЪ А.С. ЛАВРОВА ГАТЧИНО ВЕСЪ 24. П. 35. Ф.
IAKOBI KOGUDUSE KINGITUS 1884.

Sellest ülespoole:

h) Kergu kirikul
on ka ainult üks kell. Ta kannab
järgmist kirja:

ülal:

MINA OLEN HÜÜDJA HÄÄL KÕRBES.

all:

AS. TEGUR TARTUS 1924. A. PD. – NL.–
KERGU KOGUDUS.

Kergu kiriku kell kaalub 5. punda
15 naela (Eesti IV. Pärnumaa lhk 471-4)

XVI.

Missugused monumentaalkirjad leiduvad muidu veel kirikus ja abikirikus?

Nujal ruskil enam mingit kirja ei esine.

XVII.

Missugused hauakirjad on kiriku ümber olevatel haudadel?

Jakobi ega kirikus kiriku ümber ei leidu ühtki hauda.

XVIII.

Missugused surnuaiad on kihelkonnas, mis ajast ja kui suured? Missugused kabelid. Kes on kabelisse maetud? Kas on hauakive?

a) Jaakobi surnuaed

on õnnistatud a. 1774 (Eesti IV. Pärnumaa) Vana surnuaed on suur 2,91 hektaari (plaani järele) nüüs surnuaed selle kõrval 11946,50 ruutmeetrit (v. plaan.) Päälle selle on umbes sama suur tagavara surnuaed olemas (alles planeerimata). Kirikukroonika annab surnuaja sissepühitsemise täpse kuupäeva:

„Der neue Kirchhof wurde im Pastorath Feld angelegt und den 4ten August 1774 eingeweihet"

(v. kirikukroonikast lhk)

Vana kui ka uue surnuaia kohta annavad ülevaate järgnevad plaanid mis on kopeeritud archiivis leidunvatelt plaanidelt.

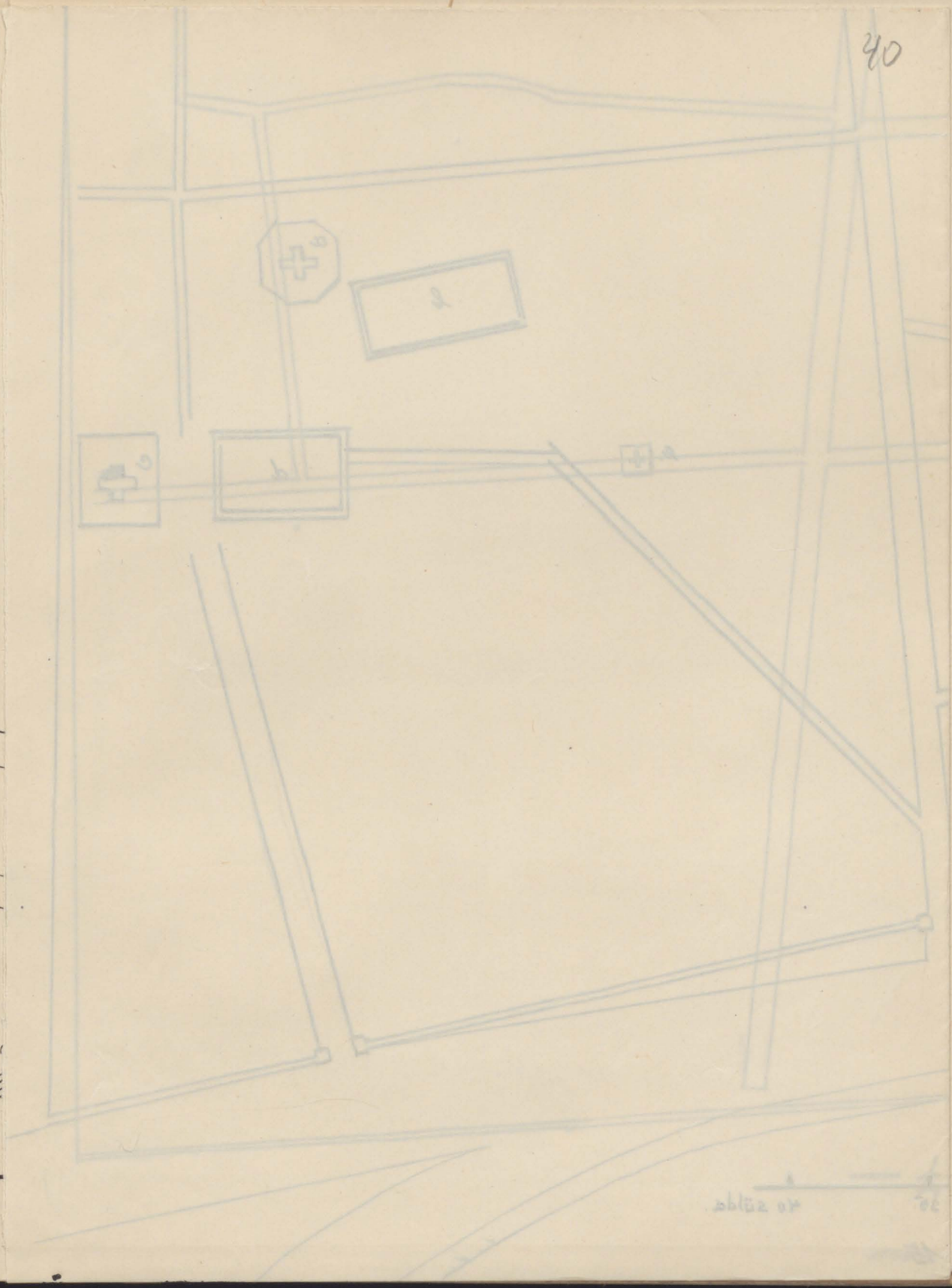

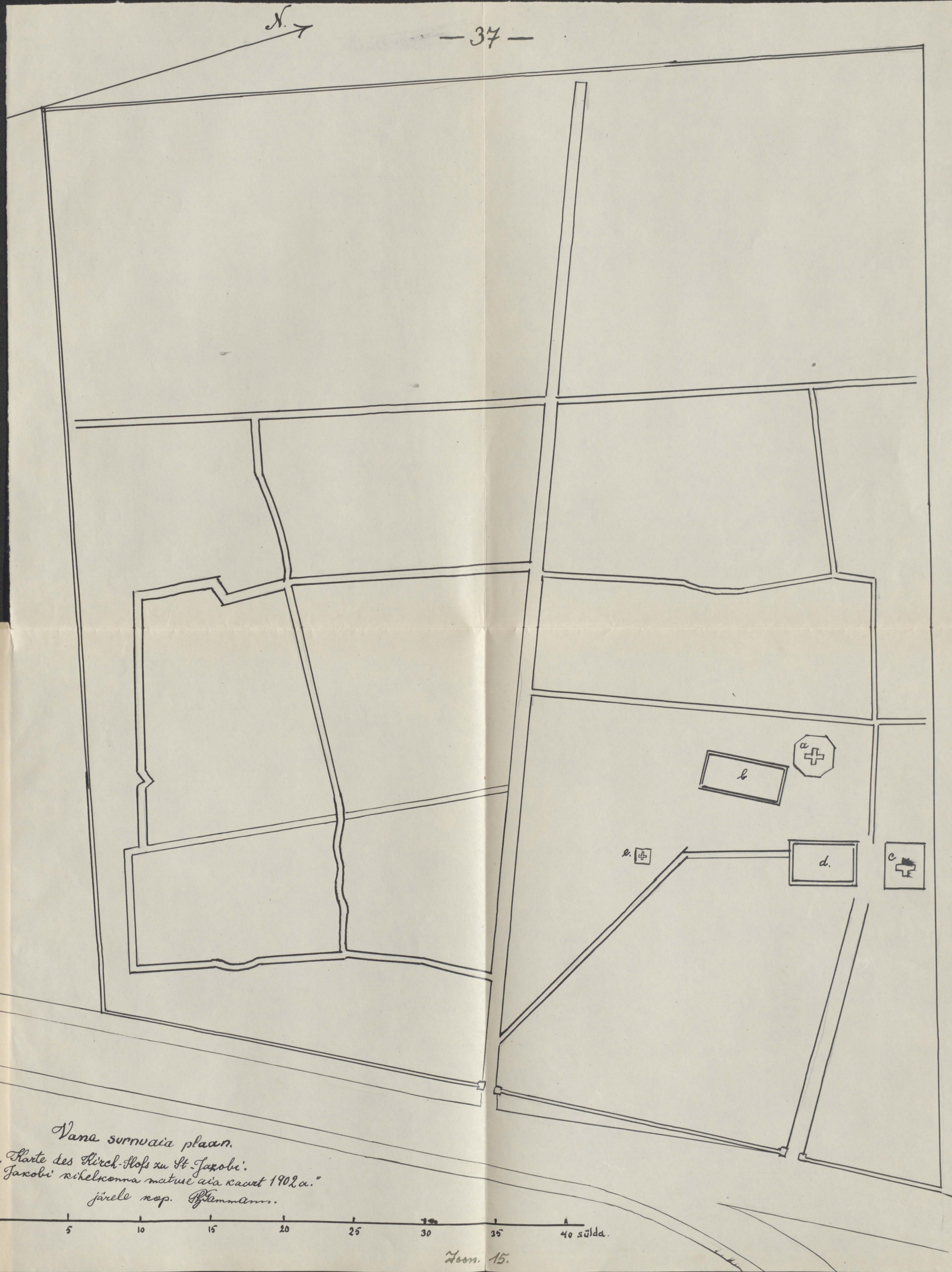

Vana surnuaia plaan.
„Karte des Kirch-Hofs zu St-Jakobi.
Jakobi kihelkonna matuse aia kaart 1902 a."
järele kop. P. Hammann.

Joon. 15.

Jakobi surnuaial on praegu kaks kivikabelist. Üks, kaheksakandiline, on koguduse tarvitada (v. plaan 15. lhk 37 täht a.) Varem oli see Hallinga (Hallick) mõisa omanikkude Lilienfeldtide käes. Lilienfeldi matuseplats on otse selle koguduse kabeli juures (v. plaanil täht b) Kabelisse matmiste kohta midagi teada ei ole (platsile maetute kohta v. XX. küsimus) Puudub kabeli ehitamise ohta lähem materjal. Kabelil mingit kirja ei leidu.

Teine kabel oli endise Wildenau mõisa (nüüd Libatse mõis, 6 km Jakobist, tüsikushaigete ravilana kasutatav) valitseja B. J. v. Nasackini oma. (pilt. 18 lhk 43.) Eeküljel on Nasackinite vapp,

millel on aastaarv: Anno 1788, mis on nähtavasti kabeliehitamise aastaks. Vapist ülalpool otse seinal on aastaarv 1870, mis võib olla on kabeli remondi aasta olnud.

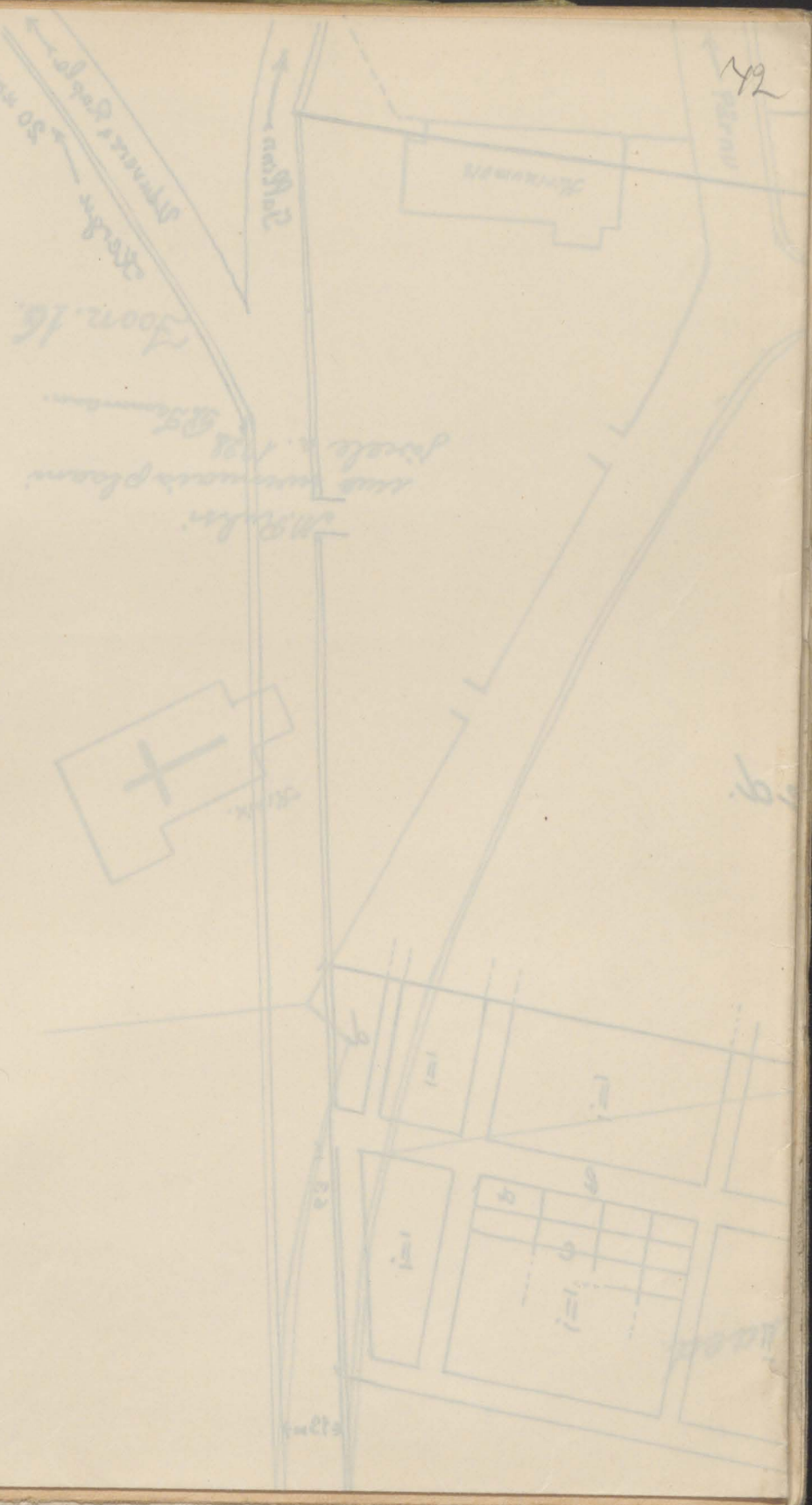

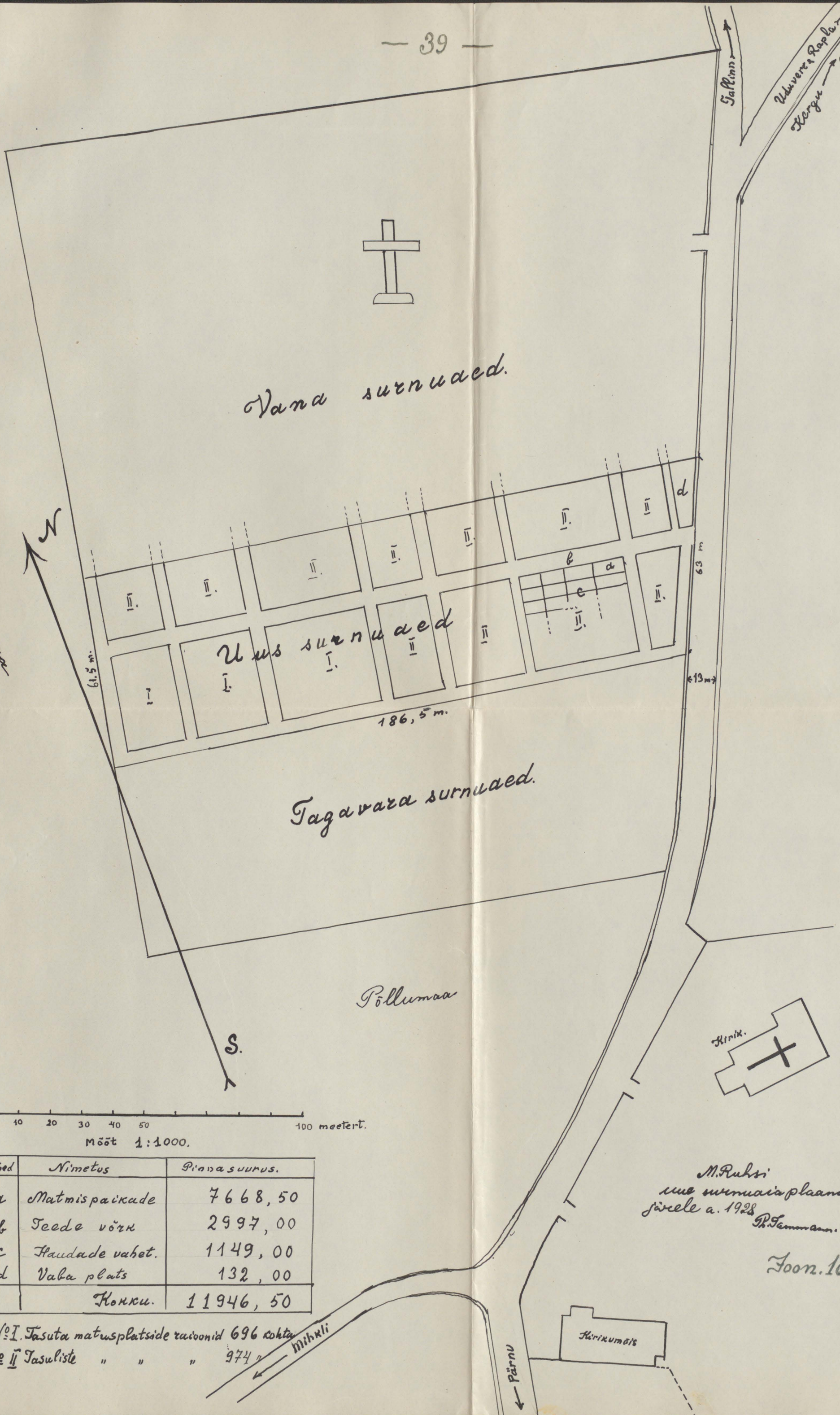

Tähed	Nimetus	Pinnasuurus.
a	Matmispaikade	7668,50
b	Teede võrk	2997,00
c	Haudade vahet.	1149,00
d	Vaba platsi	132,00
	Kokku.	11946,50

№ I. Tasuta matusplatside ridade arv 696 kohta
№ II Tasuliste " " " 974 "

M. Ruhsi
uue surnuaiaplaani
järeleaa. 1928
P. Tammann.

Joon. 16.

План

участка, приделенного к лютеранскому кладбищу из неподатной лыжной земли частного имения

Кенно-Керкау.

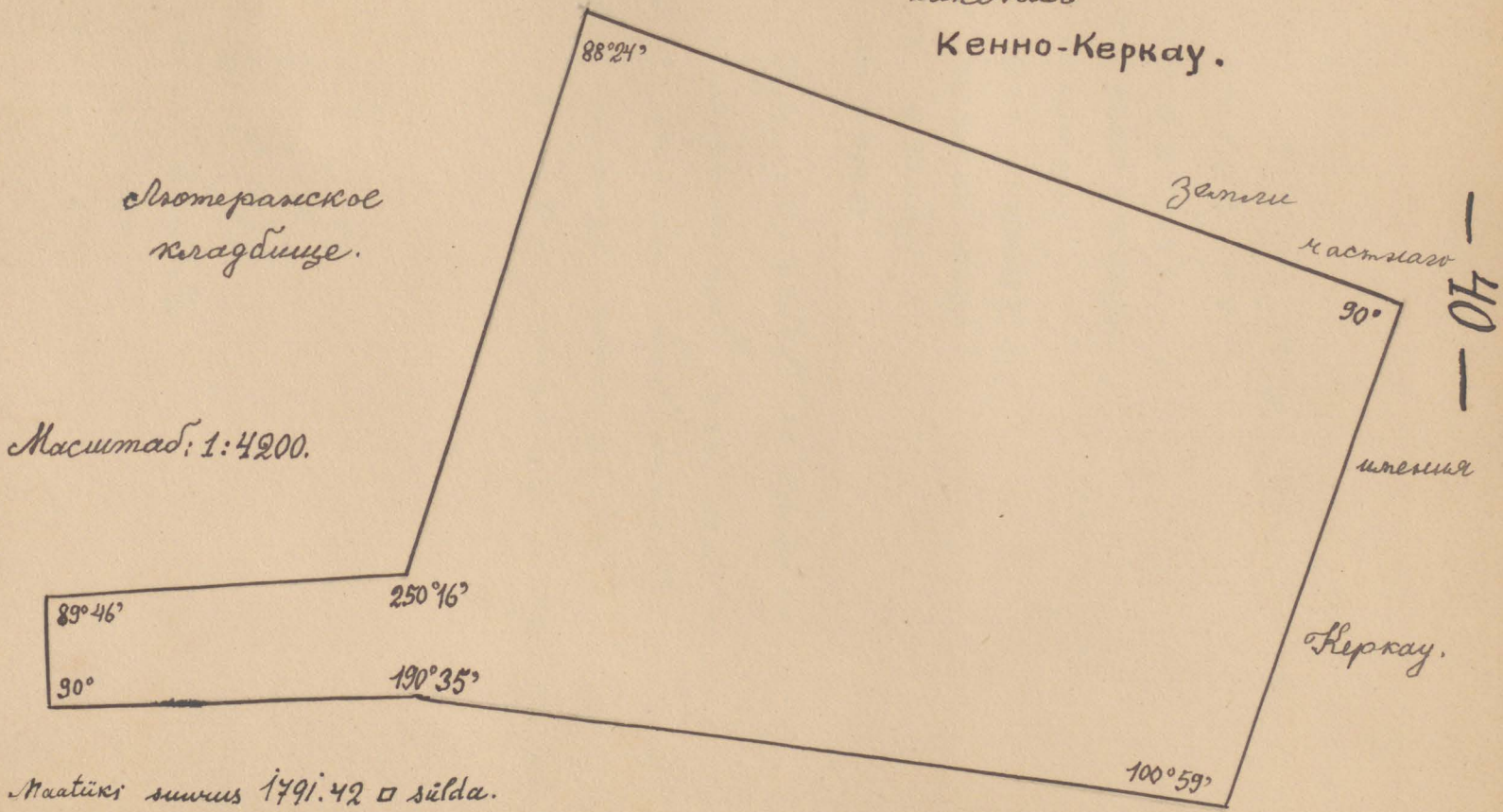

Joon. 17. Kergu surnuaiale jäävaantud maatüki plaan.

Vapist allpool, urne kohal on kivitahvel millel on järgmine kiri:

APOCALYPSE 14 V 13

SELIG SIND DIE TOTEN
DIE IN DEM HERRN STERBEN
VON NUN AN
(D)A DER GEIST SPRICHT
SIE RUHEN VON IHRER ARBEIT
DENN IHRE WERKE
FOLGEN IHNEN NACH.

Muud kirja rabelil ei leidu.

Jaakobi surnuaial on ka mõned hauakivid, mis hilisemast ajast. Kog. rabeli juures asuval Lilienfeld'i matusepaigal on järgmiste kirjadega hauakivid:

1.
Friedrich
von Lilienfeld
geb $\frac{22 \text{ Juli}}{2 \text{ Aug}}$ 1847
gest 10 April 1918
Ilse von Lilienfeld
geb von Nasackin
geb 7/19 Apr. 1864
gest 16 Jan 1928
Die Liebe hört nimmer auf.

45

2. Frau wirkl. Staatsrath
Constance von Lilienfeld
geb. d'Aubray
geb. 28. Dec. 1809
gest. 2. Dec 1902

Er wird mich an das Licht
bringen, dass ich meine Lust
an seiner Gnade sehe.

3. Randplaat:

Hier ruht in Gott
der wirkliche Staatsrath und Ritter
Otto Friedrich v. Lilienfeld
geb d. 8 Juni 1796 gest. d 3. Januar 1870.

— . —

In deine Hände befehle ich
meinen Geist; Du hast mich
erlöset Herr, du treuer Gott.
Psl 31, 1.6.

Nasackimite platsil (v. kaart lhk 37, täht d) on 2 hauakivi järgmiste kirjadega:

Foto Ph. Tammann.

18. Kabel surnuaial.

Foto Ph. Tammann.

19. Vana pärn teel Uduvere poole
(v. kirj. lhk 112.)

1. Marie von Nassakin (trükitähed)
geb von Wolsky
geb d. 19. October 1842
gest. d. 9. Maertz 1899.
1. Corint. 13.13.

2. Fromhold Moritz (trükitähed)
von Nassakin
geb. d. 5. Januar 1831.
gest. d. 11 April 1879.
Nun aber bleibet Glaube, Liebe
Hoffnung, diese drei aber die
Liebe ist die grösste unter ihnen.

B. Kergu kiriku

surnuaed on önnistatud 10. dets.
1773 aastal Jakobi ôp. Joh. Chr. Lischi
poolt. (v. kroonika lhk 92.)

XIX.

Miskujuline ja mis kirjaga on surnuaia näärav?

a) Jakobi surnuaia näärav (2 väravat) on lihtne võreline raudväärav, mille vertikaalsete raudlattide otsad lõpevad ülal nõelteste nüstidega, keskmine aga aihe veidi suuremaga.

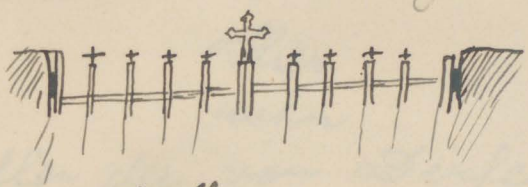

b) Kergu surnuaial on ka lihtne näärav, ilustusteta ja kirjadeta.

XX.

Missugused on vanemad hauakirjad surnuaedadel?

a) Jaekohi surnuaial:

1. Randrist:

v. Lilienfeld zu Hallick.

aastaarv puudub, kuid rist on vanemal matusekohal

2. Suur randrist:

Hier
ruhn
die edlen der von Derfeldenschen
Familie aus Kailes.

teisel pool:

Selig sind die welche nun
(in) den friedvollen Grabe
von des Lebens Mühen ruhn.

3 Randrist:

Elisabeth v. Nassacken
g. v. Pistolkors geb 16 Feb 1800
gest.
8 Apr
1867.

4. Randrist:

Reinhold v. Nasacken
geb 10. Oct. 1796. gest 2 Maertz
1840.

5. Raudvist:

Charlotte von Grottenhjelm
geb 16ten Decb. 1797 gest 24ten märtz 1872.

6. Raudvist:

Eva v. Nasacken
geb. 1764 gest 30 Märtz 1839.

7. Kivivist:

Julius von Nasackin
geb 21. Mai 1825 gest 12 April 1895.

Leopoldine
von
Nasackin
geb v.
Grotenhjelm
geb 25 Feb. 1829
gest 17 Feb 1921

8. Kivivist:

Hier
ruhet
in Gott
Wilhelmine C. Thede geb in Hallick
am 25sten May 1825 gest. auf. Dorsletan [?]
8 Juni
1841

Muud kirjad on kõik muemast ajast. Eestikeelsete päälkirjadega vanu haamärke siin ei leidu.

b) Kergu

suvemaial tähelpanuväärseid vanu haamakirje ei esine.

XXI.

Missugused on iseloomustavad hauakirjad ehk tähtsate isikute hauakirjad hiliskesmast ajast? Kas on Eesti avalikus elu edustajate haudu?

a) Jakobi surnuaial

ei ole saetud ühtki Eesti avalikus elu edustajat. Kohalikkest tegelaste hauakirjadest tuleks nimetada kirikuõpetaja Emil Metzleri hauakirja (v. kaopoia) Kiri on raamatuscarnaselt väljaraiutud marmorist:

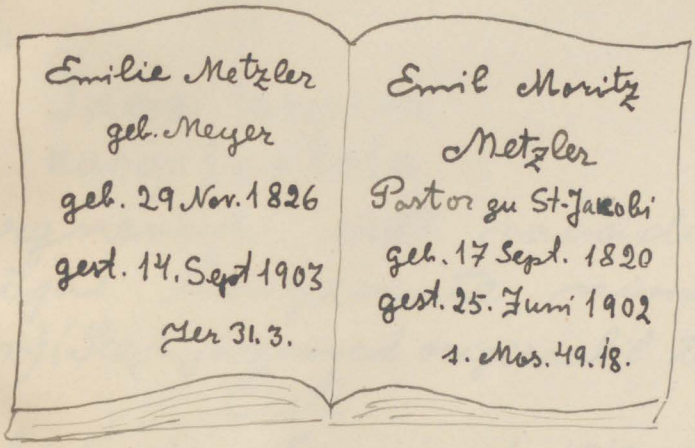

Teisi tähtsamaid üksikhauamärke pole. Tuleks nimetada aga mälestusmärki mis on surnuaial püstitatud ülmasõjas ja vabadussõjas langenud Jakobi sihikomma sõduritele.

Mälestussamonas seisutab neljatahulist graniit obelisk (v. pilt lhk 51) Obelisk tõlemisel osal on esiküljel rist ja pühakirja salm:

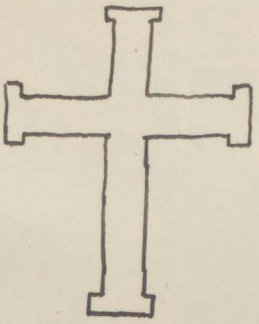

Ole ustaw surmani

Ilm. r. 2.10.

Allpool:

Jakobi langenud
Kangelastele

All järgnevad eesti vabadussõjas ja ülmasõjas langenute nimed.

I. külg (esi:) (See ja järgnevad originaalil trükitähtedega)

Eesti
Wabadussõjas langenud 1918-1920:

Anton Adamson, Jaan Blande,
Jaan Eerman, Andrei Eisenberg,
Jaan Hinrikson, Jaan Hinrikson,
Jüri Hins, Kristjan Jürgenson,
Jaan Laason, Jüri Lewant,

PILT 20.
Mälestussammas sõjas langenud kan-
-gelastele Jaxobis.

Anton Liiw, Kristjan Linnam,
August Lipsman, August Markson,
Georg Matson, Martin Niil,
August Mölder, Anton Naat.

Samba jälal on viri:

J. Walk, Pärnus

1922.

II. Kulg:

Ilmasõjas langenud 1914-1918:

Kristjan Liwet, Georg Lusik,
Jaan Lill, Jaan Lusik, Ado Mõns,
Jaan Madisson, Mihkel Martinson,
Jaan Markson, Kristjan Morisson,
Juulius Markson, Mihkel Ottoson,
Jakob Pais, Jaan Peetson
August Rabi, Hans Rabi
Kristjan Rabi, Mihkel Reimann,
Mihkel Selin, Jaan Spiegelberg,
Jüri Senberg, Mihkel Tõnisberg,
Jüri Tõnsing, Aleksander Tõnson,
Jaan Wiekberg, Jaan Wiljak,
Mihkel Wunk, Hinrik Wuurman.

III. külg: Eesti

Vabadussõjas langenud 1918-1920:

Aleksander Ottin, Mihkel Ottin,
Jaan Pert, Jaan Peetson
Karl Pitsal, Jaan Põlde.
Hans Reiman, Kristjan Saagim,
Kristjan Sõi, Jüri Tamberg,
Jaan Tamm, Kristjan Treiberg
Johan Teppand, Andres Treublut
August Törisson, Kristjan Tõnsing
August Tõnson, Jüri Warner,
Georg Wacram.

IV külg:

Ilmasõjas langenud 1914-1918:

Madis Aavik, Mart Andresson.
Mihkel Biderman, August Einberg,
Jüri Ellmann, Jaan Eskuson.
Aleksander Gold, Mihkel Görber,
Aleksander Hindriks, Jaan Juhkam.
Johan Jaakson, Kristjan Jaanson,
Tõnis Jaanson, Jakob Jürisson,
Mart Jürisson, Mart Jürisson,
Jakob Kandima, Aleksander Keres,
Madis Kirson, Kristjan Klaas,
August Koak, Jaan Kunsner,

Ado Kluge, Jüri Küüts, Jaan Laur, Jaan Laus, Mihkel Lei, Hans Liiw.

Ansammas on avatud ja pühitsetud 24. septembril 1922 aastal (v. laululeht lisas)

b) Kergu surnuaial

ei ole tähtsamate isikute haudu.

XXII.

Miskujulised on üldse kihelkonnas olevad hauamärgid ja mis aastatel esineb iga tüüp?

Enamuses esineb puuriste, värvimata, mustaks värvitud või mõned ka valged. Rikkamate ja sakslaste haudadel raudristid, enamasti 1850 a. pääle. Ristide kõrval esineb samal ajal üksikuid hauakive ja veidi hiljem ka malmplaate. Uuemal ajal on enamuses puuristid, esineb aga ka üksikud kiviristid ja marmortahvlid.

Hausambaid ei ole perekonna matuse paikadel.

XXIII

Kas on hauamärkide hulgas kurjoosumisi?

Kurjoosumeid ei ole.

XXIV

Kas on muidu veel haudasid ja haua-kirju kihelkonnas?

Jakobi kihelkonnas näidatakse mitmel pool kivikangruid, mis olevad sõdade aegsed hauad. Nii on Pärivere ja Annemõisa lähedal suuremad kivikalmed. Kalmed ei ole kõrged, kuid nõrdlemisi laiad, enamasti mulla ja rohuga kaetud. Kivikalmudest kirjutab ka J. Jung raamatus „Muinasaja teadus Eestlaste maalt" II jagu lhk 81-82. Kindlat on raske nende kohta öelda kuna ei ole niisugust hauamärki, mis määraks lähemalt nende vanaduse.

Agakus Lokota
(Lokuta) kabel 2
(w. kr. 9).

60

XXV.

Kas on vanade kirikute ja kabelite asemeid?

Roodi mõisa lähedal näidatakse kohta (6 km. Jakobist) kuhu olevat tahetud ehitada Jakobi kirik. Sääl ei olevat aga kiriku ehitamine edenenud: mis päeval ehitatud, see lõhutud öösel maha. Siis pandud härjad vankri ette ja lastud nad minna kuni nad ise praeguse kiriku kohal seisma jäänud. Nii räägivad praegugi vanemad inimesed. Seda kirjutab ka J. Jung „M-aja teadus E. maalt" II.

61

XXVI

Missugused on vanad pitsereid, mis kivi ja kuju neil on? Kas on vanu vaateid või plaane kirikutest?

Vanu plaane ega vaateid ei ole olemas.

Vanu pitsereid on kolm, need on vasest. 2 ümmargust kirjalaxi jäoks ja üks ovaalne värvi jäoks. Kunu Kergu oli alrikirik, siis oli xa pitsat ühine. Ka praegu tarnitusel oler pitsat xannab mõlemi kiriku nime, kuigia Kergu koguduse on saamud iseseisvaks.

Veneaegsel pitsatil on olnud sõna „Гергамъ" all veel midagi – kuid see sõna (või muu) on pitsatilt kõrvaldatud.

Üldse on Jaxobi kirikul olnud järgmised pitsatid:

PÄRNU-JAKOBI KIRIKU AMET.

19 A. №

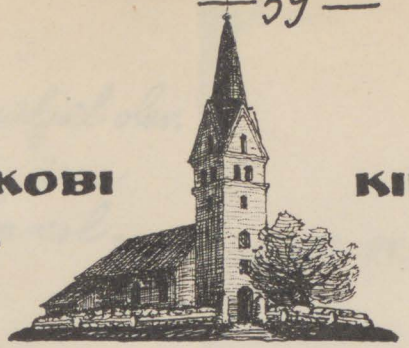

M.L.

Jakobi kiriku pitsatid.

1. Vaxpitsat:

Sigillum. eccles. St: Jacobi. et. Kerxau

2. Vaxpitsat:

Sigillum eccles: St: Jacobi et Kerxau.

3. Vaxpitsat:

Sigillum. eccles. St: Jacobi. et. Kerxau.

4. Kummpitsat:

Печать Ebanz. Лют. церкви в Ст. Якоби.

5. Praegu tarvitusel olev pitsat:

Jakobi-Kergu Kirik. Pärnumaal.

Elmisel leheküljel olev. pitsatite 1, 2 ja 3 äratõmbed kirjalakil.

1.)

SIGILLUM. ECCLES. ST. IACOBI. ET. KERKAU

2.)

SIGILLUM ECCLES: ST: IACOBI ET KERKAU.

3.)

SIGILLUM. ECCLES. ST: IAKOBI.
ET. KERKAU.

XXVII.

Mis sisuline on kirikuarhiivis kõige vanem kirjalik materjal ja mis ajast ta on? Kas on arhiivist dokumente mujale viidud?

Kohapäälsest arhiivi materjalist osutuvad vanemateks visitatsiooni-protokollid a. 1777, 1786?, 1770.

Vanim protokoll a 1770 on kokkuvõetult järgmine:

Protocollum
Caesareae Commissionis generalis Ecclesiasticae habitae St. Jacobi Pastorath
d: 5 Februarii 1770.

Liikmed:

Der Herr Landrath und Oberkirchenvorsteher Friedrich Wilhelm von Sievers,
der Herr Assessor nobilis Martin Friedrich von Krüdener,
der Herr Praepositus Georg Friedrich Leuckfeldt.

Käesolevast protokollist selgub, et kiriku alla on maetud (v. plaan lhk 29.)

Protocolli osad on järgmised:

a) Patronus et Compatroni.
b) Kirchen Vermögen.
c) Kirchen Geräthe
d) Kirchen Bau
e) Pastorats Bau
f) Kirchspiels Schul-Bau

Viimase all on mõned huvitavad küsimused:

Qu 1: Ob hier ein Kirchspiels Schulmeisters Haus?

Rb. Auf Jacobi wäre ein ganz neues, auf Kerckau aber weder Haus noch Land noch Schulmeister.

2. wie es gebaut ob ein apartes Haus oder Riege?

Rb: Ein ganz apartes Haus mit Schornstein und Fenstern.

— — — — — — — — — —

(g) Armen und Hospitäler.
(h) Hofes und Dorf Schulen.
(i) Priester Wittwen Land.

Qu: Ob hier ein Priester Wittwen Land?

Rb: negando

(k) Besoldung des Pastori

(l) Kirchspiels Schulmeisters Besoldung.
(m) Glockenläuters Besoldung.

Selle osa järele on allkiri:

Ibidem d: 6 Februarii
Vormittags
praesentes qui heri
Pastor

Edasi:

Pastor eiusque labores.

Qu 1: Wie der Herr Pastor heißt?
Rb: Johann Christian Lisch
2: Wie lange er im Ministerio?
Rb: Seit 10 Jahren.
3: Von wem er ordiniert sey?
Rb: Von dem Herrn General Superintendenten Zimmermann.

Gemeine
Ueber 1000 Seelen mit der Filiale
Kirchen Fictus.
Kirchspiels Schulmeister Person
Kirchspiels Schulmeister Dienst.

In fidem
A. L. Walther
Notes.

Sellele järgneb:

Beylage 1.
prodt. Jacobi Pastorath d. 5. Feb. 1770.
Extract
aus den Revision Büchern.

nach der Revision de Ao 1686

Nach der Revision de Ao 1758.

Beylage 2.
prodt. Jacobi Pastorath d. 6. Feb. 1770.
Extractum
Ex Protocollo Cæsareo Commissoriali Districtus Pernaviensis sub d: St. Jacobi Past: d. 2 Martii 1769.

Inventarium.

1. Ein silbern vergoldeter Kelch nebst ein dergleiche Oblaten Teller.
2. Ein neuer dito, so von den Hr Major Pillar von Pilchau der Kirche 1759 d: 11. Julii geschenkt worden.
3. Eine silberne Oblaten Schachtel.
4. Ein zinnerner Kelch nebst einen Oblaten Teller.
5. Ein kleiner dito nebst dergleichen Patene.
6. Eine Zinnerne Wein Flasche.

7. Drey Kelch Tüche, davon eine mit Seide ausgenäht ist.
8. Eine weiß leinene altar Decke.
9. Ein paar große und ein paar kleine zinnerner Leuchter.
10. Ein Klingel Beutel.
11. Eine metallene Licht Krone.
12. Eine alte schwarz hüfene Leichen Decke.
13. Eine brauchbare Kirche Klocke und
14. Eine pfadfaste dito dito.

In fidem huius extracti
EG. Schnetter
Notrs.

Bey der Filial Kerckau
ist folgendes Kirchen Geräthe:

1. Ein silbern vergoldeter Kelch, nebst einen dergleichen Oblaten Teller.
2. Ein silbern stark vergoldeter Oblaten Schachtel.
3. Ein alter zinnerner Kelch nebst dergleichen Oblaten Teller.
4. Ein Kelch-Tuch in weisen Atlas ausgenäht.
5. Ein paar zinnerner Leuchter.

St. Jacobi d: 6 Febr:
1770.

 69

(eelmise järg) Johann Christian Lisch

In fidem copiarum
A L Walther
Notis:

Muu materjali kõrval on vanem dokument ka üks vakuraamat:

Wakenbuch für das im Pernauschen Kreise u. St. Jacobischen Kirchspiele belegene publique Pastorath St. Jacoby welches allendlich reguliert ist

Kailes am 11 Juli 1805.

Teised dokumendid on kõik pääle a. 1820. Et dokumente mujale ära viidud selle kohta kirjalikud tõendused puuduvad kuid Rügi Keskarhiivist järele vaadates leidusid sääl kirikuraamatud 1683 alates kuni a. 1833.

Vanemaid trükituid raamatuid ei ole. Arhiivis leidub ka üks eestikeelne jutlus, peetud 7 l mail 1839 aastal

Paide kirikus „praosti katsumise päeval"
Teadmata on senidas sattus see jutlus
Jaxobi kirikuarhiivi ja xes on selle
jutluse kirjutanud ja pidanud. Jutlus
on puhtalt kirjutatud, paranduseta.
Ülal äärel on märkus:
ad Nr. 249. v. 1839.
Kuid selle numbri all sellest aastast
kiri on viist kaduma läinud.
Jaxobi kirikuõpetajaks oli sel
ajal Ernst August Hornrumpf (1811–1848)
Jutlus ise on järgmine:

Jutlus
Praosi katsmise päeval
Paide kirikus

Sel 7mel Lehekn päeval
1839 mal aastal.

So tunnistusfed, Issand, ollen minna pär-
risosfaks sanud iggawest, sest nemmad
on mo süddame römustus; - Sinno sanna
on mo jallale lampiks, ja walgusseks
mo jalgtee peäl! - Minna wannun ja
tahhan kindlaste piddada sedda, et
ma hoian so öiged kohtoseädussed! - Oh,
Issand, kule mo palwed: hallasta meie
keikide peäle ja puhhasta meid pat-
tust, et meie puhtaks same, ja uenda meie
sees kindla Waimo, - ärra heida meid mit-
te ärra omma palle eest ja ärra wötta om-
-ma Pühha Waimo mitte meilt ärra!
Amen! —

Mo armad hinged Issanda Xtusse sees!
Tänna on Jumala armust meile jälle an-
-tud sedda päwa, et kirriko seädust möda ausad
öppetajad on tulnud meid katsma, kas

Xtusse sanna ellab ka rohkeste meie sees, keige tarkusse sees ja kas teie keik, mis teie ial wöttate tehha sanna ehk töga, Issanda Jesusse Xtusse nimmel tete ja Issa Temma läbbi tännate? — Keikis on Xtus Jesus meile tahte jätnud, et peame Tem̄a jälgedes käima, ja on peäle sedda issiennast meie eest ka ärraannud, et Ta meid piddi ärralunnastama keigest ülle kohtust ja puhhastama ennesele issi rahwaks, mis ussin on iggal aial ja iggas paikus hea töle. Agga, kas on ka keik selle koggodusse liikmed nenda julba ärratud et nemmad töest Xtusse omaks sanud? Kas keik jubba Tedda peaks on wötnud, kes peaks on pandud meile ja te, ja tödde ja ello on? Katske ennast läbbi, ma pallun teid! — Oh! Kui wägga tahhaksin

minna keigest süddamest omma Jumma-
lat tännada, kui keikidest minna saak-
sin tunnistada: nemmad on kuulnud Is-
sanda sanna ja ka warrandusseks sedda
römoga wötnud, mis nemmad wägga kal-
liste peawad, - nemmad keik on ennestele
warandust koggonud heaks allusseks tul-
lewa peäle, et nemmad iggawest ello woik-
sid kätte sada; - eks agga mitte mitmest
pean minna öhkamisse ja sure süddame
ahhastussega ütlema: neid sai kül kut-
sutud armo öppetusse läbi, et ka piddid en-
nesest ärra heitma pimmedusse teud ja
ennast ehhitama walgusse söariistadega, - et ka
piddid maha jätma wallet ja räkima
töt, ja iggapiddi ueks sama omma mele
waimus, et keik nende könned ja teud Jum-
-mala, meie Issanda au tunnistaksid, - et pid-

did pühha waimo wäe läbbi mahha pan-
-nema keik kurjust ja keik pettust, ja kaw-
walussed, ja keik kele kandmissed ja kad-
dedussed, ja himmustama otsego praego
sündinud lapsed sedda Jummala sanna
selget pima, et selle läbbi kaswaksid ja Is-
sanda jure tulleksid kui ellawa kiwwi jure,
kes kül mitmest on ärra heidetud kui kül-
wato, agga Jummala melest on ärra wallit-
setud ja wägga kallis? – katske ennast
läbbi, kas ollete endid jubba ehhitandülles
kui ellawad kiwwid waimolikko koiaks
ja pühhaks preestri ammetiks, kas ollete
ilma laitmatta ja waggurad kui nende kohhus
on, kes usso läbbi Xtusse ommaks ja Jum-
mala lasteks sanud? – Mitust pean minna
tunnistama Pühha Paulusse sannadega:
rahho teed ep olle nemmad weel mitte tunnud,
ei olle weel mitte Jummala kartust nende

silmade ees! — Sepärrast pallun minna teid: weelgi seesinnatsel emmal päwal noudke, mis rahhule tarwis lähhäb-pöörge oma kurja tede peält ja ommast kurjest teggudest, sest Issand, kes pühha on ja öige, ütleb: igga pu, mis headwilja ei kanna, raiutakse mahha ja wissatakse tullesse. Nenda on Temma sanna ja taewas ja ma lähhäwad kül hukka, agga Tema sannad ei lähhä mitte hukka. Oh, hallastusse Issa, tulle omma Waimoga neid uendama, et nemmad maitsseksid kui helde Sinna olled ja nouaksid ennesse ännistust takka kartusse ja wärristussega, sest rahho, mis üllem on kui keik moistus, ja römo, mis silm ei olle siin näinud ja körw ei olle siin kuulnud, annad Sinna neile, kes pörawad Sinno pole ja andwad ennast Xtusse läbbi Sinnoga ärraleppitada! — Ja teie,

minno armsad, kes teie jubba ollete wötnud
enneste peäle keik Jummala söariistad, kui
on usk, ja armastus, ja lotus, et woiksite seista
kurrati kawwalatte noude wasto ja Kristusse
Jesusse kui omma önnisteggia sisse ussute,
ja rahho ja pühhitsemist tagga nouate, sest ilma
selleta ei sa ükski Jummalat nähha, arwage
mitte, et ollekste jubba täieste walmistud, waid
noudke sedda iggapäwa walwamisse, kahhet-
semisse ja pattust pöörmissega takka, kas
woiksite sedda kätte sada, mis pärrast Xtus
Jesus teid on kätte sanud; - ma pallun teid
oh! kiusage ette seätud märgi pole, se ülle-
weltse Jummala kutsmisse woido ani pole
Xtusse Jesusse sees, et teie mitte laisass ei
lähhä ja mitte jälle ueste selle wörkude sisse
sattute, kes pimmedus on, ja kurjad himmud
külwab ja kaswatab ja hukkatust annab,
sest, pange tähhele, mis pühha Paulus ütleb
selle ramato sees, mis Ebrea rahwale kirjotud:

neid, kes ükskord on walgustud ja taewa andi maitsnud ja pühhast waimust ossa sanud ja kes Tummala hea sanna ja tullewa ilma wägge on maitsnud ja on süs jälle ärra tagganenud, ei neid woi ueste sata mele parrandamisse pole, sest et nemmad issinnestele kahjuks Tummala Poega risti löwad ja naeruks pannewad ja lähhäb süs nende innimeste wiimne luggu palju pahhemaks kui essimenne. — Oh, helde Tummal, anna meil keikidele sedda wäe ja armastusse ja moistlikko mele waimo, et meie woiksime otsida ja wötta sedda armo, mis meile Xtusse Jesusse läbbi on sadetud! Amen!

Need Tummala sannad, mis tänna peawad ette loetud, ja ärra sellotud sama on need sammad Ewangeliumi sannad, mo armad, mis selle kuendama pühhapäwa peale pärrast Xtusse üllestous misse pühha jubba wannast on wälja pandud ja seiswad nemmad

Ewang. Joan. 15.16 - 16.4

ja kulutawad nemmad sedda:

Aita, Issand, et olleme sinno sanna röömsad kuuljad ja truud teggiad. Amen!

Pühha Waimo tö on se, kui kolmas öppetus teises peatükkis jubba öppetab, meid, mo armad hinged Issanda Jesusse Kristusse sees, walgustada ja pühhitseda; ilma Temata, kes rohkeste meie keikide peäle ristmisses on wäljawallatud Jesusse Xtusse, meie Önnisteggia läbbi, ei olle meile mitte woimalik, walgust walgusest ja öigust öigusest wötta, mis Jesus Kristus, issi walgus ja öigus, meile pakkub. Pühha kirri tunnistab: Waim tulleb meile nöddrustele appi, sest Temma annab sedda meelt ja wägge et inninessed tahtwad ja woiwad pimmedust ja kurjust mis ärkamatta süddames on, kautada ja Jesusse Xtusse sisse uskuda, ja temma jure tulla ja temma ommad olla, - ei ükski, nenda loeme pühhas kirjas, woi Jesust Issandaks nimmetada, kui agga Pühha Waimo läbbi.

3rida alt.
Tesusest tunis. →
on originaalis
maha tõmmatud.

Kui sesinnane Pühha Waim sind, armas hing walgustab ja pühhitseb, süs sadab temma sind Fummala kalli sanna läbbi Temma jure, kes on tulnud sind peästma keigest pattust, surmast ja kurrati wäest, se on: Jesusse Xtusse jure, sest et ühhegi mu sees ep olle önnistust kui Kristusse sees, ja ka ühtegi muud nimmet ei olle taewa al innimestele antud, kenne läbbi meie peame önsaks sama, kui Jesusse nimmi, — Temmast tunnistab Pühha Waim, sest, kui sinna Jesussega olled ühhendud, süs on sul keik, mis rahhule tarwis lähhäb, süs on siin wööral maal Fummala arm so ossa ja nenda ka Issamaal.

Kuulgem süs tänna

Pühha Waimo peatunnistust
Jesussest Kristussest.

Se pea assi, mis Pühha Waim, ~~Jesussest tunnis~~ kes meid Fummala sanna läbbi töe sisse juhhatab, Jesussest tunnistab, on:

1. Jesus Kristus on meile oigusseks, ja
2. Jesus Kristus on meile elluks antud.

1. Jesus Xtus on meile oigusseks antud.

Mo armad hinged! Keiksdest innimestest ütleb pühha kirri nenda: ei olle, kes öige on ei ühte ainustki, — ep olle sedda, kes moistab, polle sedda, kes Jummalat öiete otsib, keik on körwale läinud, nemmad on ühtlasse köl-watumaks sanud, — ei olle sedda, kes head teeb, ei olle ühte ainustki, keik on patto teinud ja on Jummala auust ilma, ja kui Jumalale meel olleks innimessega waidelda, süs oi woiks innimenne Temmale wastada ei mitte ühhe ainsa sanna peäle tuhhande seast, ehk kui Temma tahhaks keik ülle kohhut moles pid dada, kes süs kül jouaks Temma ees seista, ehk kes süs kül jouaks Temmale maksta; mis meil wölgo on Temmaga? Ei mitte, sest Jummala ees ei olle öiged need kässo kuuljad waid neid kässo teggiaid peab öigeks moistetama,

agga kus on kül leida neid, kes täied kasso teggiad olleksid? Otsi hing, kas sa leiad neid ollewad ma-peäl? Mitte ainust ei olle, keik on kässo ülleastujad; neid sinna kül leiad, kes omma keeltega rägiwad kawwalust, wihhasematte maddude kihwt on nende mokkade al, neid kül, kelle su on täis saja tamist ja kibbedaid sanno, -neid, kelle jalad on nolbedad werd ärra wallama, ahhastamin ne ja waewamine on nende tede peäl, ei olle Tummala kartust nende silmade ees; ja kus on sinno meles, mis meile kulutaks, et Tummala pühha kässo ülleastujad olleme? Nenda ütleb Tummala sanna ärranetud on kes ei pea keik kässo öppetusse sanno, kes nende järrele ei te! ja peäle sedda: kes ka keik sedda kässo öppetust peaks piddama agga ühhe ainsa kässo sanna wasto eksib, se on onmeti keikist süallusekss sanud! Sedda kulutab Tummala sanna nü hästi mulle kui ka sulle

sest meie eksitussi on paljo olnud, meie olleme patto teinud ennam kui merre liwa arw on. Agga eks süs innimenne issi ei saaks ennast peästa sest Tummala wihhast patto peäle ja sest nuhtlusest, mis temma patto pärrast teninud? - Oh, armas innimenne, ütle mulle, misga woiksid sinna ennast peästa, kes sinna auta olled Tummala ees? Kas ehk kässo teggude läbbi? Kule, Tummala sanna annab sulle wastust selle peäle: kässo teggude läbbi ei sa innimenne mitte öigeks, ja ni mitto, kui kässo teggudest on, et arwaksid nende läbbi öigeks sawad Tummala ees, need keik on needmisse al. Minna lootsin onna oigus se peäle, nüüd minna kulen, se ei maksa middagi - oh! minna wilets innimenne, kes peästab mind nüüd minnopattust, oh ma tunnen temma raskust? Kule, Tummala sanna wastab mulle ja sulle: meid moistetaks Tum-

mala armust öigeks ilma, se ärra lunnasta
misse läbbi, mis Xtusse Jesusse sees on, kedda
Jummal on enne seädnud leppitamisse ka-
neks usso läbbi Temma werres, omma öigus-
se ülles näitmisseks, et Temma need pattud,
mis enne ollid sündinud ja mis Jum̄al sallis,
ei arwand süüks. Wata! nenda on Jum̄al
ma-ilma armastanud, et tem̄a omma ai-
no sündinud Poia on annud, et ükski, kes
Temma sisse ussub, ei pea hukka sama, wäid,
et iggawene ello tem̄al peab ollema;- Jum-
mal issi; kes lihhaks sai ja wöttis kui ühhes
maias meie seas ellada, on tulnud otsima ja
önsaks teggema, mis ärra kaddunud on ja ei
tahha ka mitte neid, kes Tem̄a jure tullewad
wäljalükkada. Töest Töest, Xtus on meie
haigussed ennese peäle wötnud ja keik meie
wallo kannud, Temma on meie pattud issi
kannud ommas ihhus ülles pu peäle, et

meie piddime pattust ärrasama ja öigus-
sele ellama, – jah, Jummal olli Xtusse sees,
ja leppitas ma-ilma issi ennesega ära!
küllap Kristus Jummala armo läbbi öigus-
seks on antud, agga kas sinna ka, armas hing,
Tedda jubba öigusseks olled wastowötnud?
katsu ennast truiste läbbi; se on wägga tar
wilik, sest sinna tead kül: sinno aeg on lüh
hike ja teädmatta sul päwa ja tundi; millal
sind siit ärra kutsutakse, – oh! ärra wibi mitte,
Issanda pole pöördes, wita mitte aega ühhest
päwast teise, – enne kui sa haigeks saad, par-
randa meelt ja mötle, – tänna weel otsi armo,
omma pattud kahhetsedes, Jesusse, so arsti
ja önnisteggia sisse uskudes, ja pattud mah
ha jättes. Ärra kiitle mitte homsest päwast,
sest sinna ei tea, mis se pääw sadab, waidet sin
na tänna weel Jumala armo läbbi ellad, süs
noaa ka tänna weel, mis rahhule tarwis läh
häb. – Peäle sedda mötle ka, mis pärrast sedda

surma tulleb, mis sinna peab patto palgaks wötma – pärrast surma tulleb suur kohhus, ja moistab sesinnane kohhus, kes önnisteggi aks on antud, – Temma teab keik asjad – Ted da ei ükski sa petta – Temmal on silmad na go tulleleek ja Temma moistab öiget kohhut ja ei sa mitte ennam luggu petud ühhest innimessest kui teisest. —

Kuida saan minna nüüd wötta ommaks sedda öigust, mis mul tarwis on? – Kas sinna nenda küssid, armas innimenne? süskule: innimenne saab öigeks usso läbbi, usk Jesusse Kristusse sisse annab sulle sedda öigust: aga mitte nisuggune usk, mis mokkade peäl on, – nisuggune ei naksa middagi, sellega pettad sinna issiennast, sellega tenid sinna kurratid ja nou ad pörgohauda ja hukkatust kui sul muud kui nisuggust usko ei olle, süs moistab kohto moistja wiimsel päwal sinno peäle: taggane minnust, minna ei tunne sind mitte ja ullu-

minne ja hammaste kirristaminne on süs
so iggawenne pärris ossa. Öige ja önsaksteggew
usk on se, kui Xtusso süddames ello asset sa-
nud, ja sinno könned ja teud tunnistawad,
et Xtus sinno sees ellab, - sinna pead ennese
peält ärra heitma endise ello polest sedda wan
na innimest Kristusse pärrast temma Wai-
mo läbbi, sedda wanna innimest, kedda rik
kutakse pattusse himmude läbbi ja pead
ueks sama omma mele waimus, - nago lapse
waewas pead sinna ollema, kunni Xtus sinno
sees teggomodo sanud, ja pääw päwalt ikka
täiemat teggomodo sanud, - sedda uut inni
mest pead sinna ennese peäle wötma, kes Jum
mala sarnatseks on lodud tössisse öigusse ja
pühhitsusse sees, - Mo armad! Minna pallun
teid: olge süs Jummala järrelkäiad ja ärge kurwas-
tage mitte Jummala Pühha Waimo, kes Xtussest

tunnistab, Tedda meie öigus ollewad ja kelle ga teie ollete otsego pitseriga kinnitud ärra lunnastamisse päwani. Xtus on se öigus, mis maksab Jumala ees, - se Kristus olgo teie öigus, siis ollete Jummala lapsed ja taeva riigi pärriad, ja rahho ja rööm, mis iggawenne, on teie pärrandus. —

2. tunnistab ka Waim, Xtus on meile antud elluks.

Minna ellan ja teie peate ka ellama, - minna tahhan teid ennese jure wötta, et ka teie ollete kus minna ollen, sest kui kegi mind armastab, kül se ka peab minno sanna ja minno Issand armastab tedda ja meie tahhame tem̄a jure tulla ja ello asset temma jures tehha, ja teie peate siis röömsad ollema kalli römoga mis ükski ei woi üllesräkida, - need on Xtus se Jesusse kallid lootussed. Nenda, mo armad, kui meie jubba siin ma peäl wöttane tem̄a

tüiusseſt iggapääw keik armo armo pärraſt, nenda ka ſeäl üllewal taewas, kus römo on rohkeſte temma palle ees ja löbbuſad asjad on temma parremas käes löpmatta, ſeäl wöttab temma, keskui hea karjane meid ſün on hoid nud ja meid juhhatanud ellawatte wee hallikat te jure, keik ſilma piſſarad meie ſilmiſt ärra pühkida ja ſurma eipea ennamollema, egga leinamiſt, egga kiſſendamiſt, egga waewa eipea ennam ollema, ſeſt et esſimesſed asjad on ärra läinud. Agga kas keik peakſid ſinna ſama, kus temma on meie kallis önnis teggia ja leppitamiſſe kan? – Kas keik, kes temma nimmel riſtitud, ſedda armo ja römo peakſid pärris oſſaks ſama, mis kuulſime tootud ollewad? – Kas keik tedda peakſid kui ſelle ſinnatſe aega kan natamisſed möda on läinud, pallaſt palleſſenäg gema iggaweſte ja temma armo rindes hingama iggaweſte? – Ei mitte! waid need agga kes

Sioni mäe jure sanud, ja ellawa Tummala lin
na, taewase Ferusalemma jure, nende essite
sünd i nud kokkotullemisse ja koggodusse jure,
mis taewas on ülles kirjotud, ja Tummala
jure, kes keikide kohtomoistja on, ja ue seädusse
wahhemehhe Jesus Xtusse jure, - need, kes tem̄a
selle tössise winapu oksad sün walmistamisse
aial on ohnud. Ütleb Jesus Xtus issi: kui ke
gi minno sisse ei jä, sedda heidetakse wälja
kui winapu oks, mis ei kölba, ja koggutakse
neid wimaks kokko ja heidetakse tullesse
ja pölletakse ärra. - Ärkage, ärkage ülles,
kes maggate ja tousa ülles surnust ja maits
ke ja wadage, et Issand hea on, - Xtus wöt
tab ka teid walgustada, kui teie agga ärka
te ja tullete ja wöttate walgust tem̄a walgus
sest, - Xtus tahhab ka teidki weel öigeks teh
ha, kui teie pörate, ja kartusse ja wärristus
sega hakkate noudma, mis üllewel on. Sage

täis Waimo ja räkige issikeskis laulude ja kitusse lauludega; laulge, ja laulge mängides Issandale ommas süddames, kes on tul nud öigeks teidteggema ja ello teile and ma, kus rahho ja rööm iggawesteon, ja tännage ikka keige asjade eest Tummalat ja Issa, mee Issanda Jesusse Xtusse nimmel, mis ial teile antakse, kas römo ehk kur wastust, kas terwist ehk haigust, kas pis-sut ehk paljo, kas ello ehk surm, - Issandas olge röömsad - Issandaga kandke oma risti - Issandaga tehke omma tööd - Issandale ella-ge, Issandale surrege, - süs ei pea teil eiühhest ki asjust sün maa peäl pudo ollema, mistem ma arwates teile tarwis lähhab, süs peate näggema, et temma neile on eestseisja wünsel päwal, kes temma ikke ennestepeäle on wötnud ja temmast öppinudet temma tas sane ja süddamest allandik olnud. —

Meie teame, mo armad, et Xtus on keikide
eest surnud, ja et need, kes ellawad, ei pea eñam
ennestele ellama, waid sellel, kes nende pat
tude eest on ärra surnud ja nende öigusse pärrast
jälle ülles ärratud, agga meie teame ka, et
Xtus pärrast üllestousmist omma au sisse
läinud ja nüüd Jummala omma Issaparra
mal käel istub; - meie teame, kes Jesusse
sisse usub, se peab ellama, ehk tēma kül
surreb, ja iggaüks, kes ellab ja usub, se ei
pea mitte iggawesse ärrasurrema, - wöitlege
süs, woitlejad, agga woidelge öiete ja käige
Talle jälge sees, ja pange mitte immeks, kui
ma-ilm teid naerab ja teid takka kiusab
nenda kui lihha himmustab waimo wasto,
nenda ka pimmedus walgust wihkab, sest
mis ossa pahharettel woib olla Xtussega? -
pange ka mitte immeks, kui kurwastust
ja ahastust peate sün wööral maal tund -

Ml: Sama
kustutatud
algtekstis.

ma ja monda risti kandma, sest kedda Issand
armastab, sellel annab temma hirmo, - ta pek
sab igga poia, kedda ta wasto wöttab, - kui teie
hirmo andmist kannatate, siis pakkub Is
sand teile kui lastele, - sellega temma juhha
tab meid, et weel ennam peame ärra salgama
jummala kartmatta ello ja ilmalikkud him̄ud,
ja peame moistlikkult ja öiete ja jum̄ala kart
likkult ellama sessinnatses ma-ilmas ja
ootma sedda önnist lotust ja se sure Jum̄ala
ja meie Önnisteggia Jesusse Xtusse au ilmu
mist; - iggamees, kes tedda tenib, se peab pär
rast hirmo leidma, siin on meie ello weel war
jule pandud Xtussega Jum̄ala sees, kui agga
Xtus meie ello, awwalikkuks saab, siis peame
ka meie, kes Temma ommad olleme olnud,
Temmaga au sees awwalikkuks ~~sama~~, ja

sedda ilma närtsimatta au kroni sama.—
Oh, Issand, hallasta-Issand aita, et meie siis
keik sind nurgakiwwiks wöttame ja sinno
peäle ehhitame!-Issand, parranda, kinni-
ta, te Issi meid wahwahs ja raia meid tug
gewaste, et kitsast wärrawast sisse lähhäme,
ja sinno öigust, sinno ello, mis Waim meile
sinnust on tunnistanud, kätte same!—

Amen!

J. U.

Kirikuraamatu ei ole vana, teda on peetud tagantjärele. Kirikuraamatu vanem osa on järgmine (ühe käekirjaga kirjutatud):

St. Jacobische und Kerxausche Chronik
(....(?).... 1834)

Die St. Jacobische Kirche welche an der Poststrasse von Pernau 30 Werst und von Reval 104 Werst liegt, soll Ao 1531 die letzte Kirche sein, welche die Katholiken erbaut haben. Bey ihrer Reparatur 1788 wurden in den 8 Fuß dicken Mauern Menschenknochen gefunden. In der Kirche sind von alten Zeiten ein Harnisch aber defect; Ein Wappen einem Lieutenant Rasf de Ao 1712 mit unleserlicher Schrift. Zwei große zinnerne Leuchter worauf die Namen Adolph Stephan Rasf Ao 1688 und Gertruta Maria Gyotenhielm stehen. - der altar ist Ao 1794 neu erbaut und den 8ten october ej. a. von dem Probst Joh. Christ. Lisch eingeweihet worden. Auf den Thurm sind zwei Glocken. - Der neue Kirchhof wurde im Pastorath Feld angelegt und den 4ten August 1774 eingeweihet. Erbbegräbnisse sind darauf befindlich von den Gütern

Hallick, Sallentack und Kailes, alle von Stein. Das publique und Pastorats begräbniß sind von Holz erbaut worden.

Die Kerkausche Filial Kirche ist drei Meilen von St. Jacobi gegen Osten. Sie ist von Holz und soll vor der Pest von einem gewissen Donnerhack, nachdem die vorige Kirche abgebrannt war, von neuem erbaut worden seyn. Der neue Kirchhof daselbst ist den 10. December 1773 von Pastor l. Joh. Christ. Lisch eingeweihet worden. Zwei Erbbegräbnisse von den Gütern Kaissa und Kerkau sind darauf gebaut worden.

Prediger zu St. Jacobi sind seit Aº 1695 gewesen:

1. Reinering ist laut des alten defecten Kirchenbuchs de Aº 1680 bei der letzten Schwedischen General Kirchen commision, welche der Herr Statthalter Gustav Adolph Strömfeld Aº 1695 d. 19 Februar quo ad externa zu St. Jacobi gehalten, zugegen gewesen. Er soll aber hernach Aº 1710 von den Russen gefangen nach Narwa geführt und dort gestorben seyn.

2. Heinrich Christian Metsold, Pastor zu Audern. Diesem ist von der ersten Kirchen Visitation in Vieskischen Zeiten A° 1713 den 28. Januar die Bedienung der St. Jacobi-Gemeinde ad interim übertragen worden, welche er bis 1722 verwaltet haben muß; denn A° 1723 meldet

3. Martin Goldfisch, der von Hallist sieher berufen, daß er zu Pastor zu St. Jacobi constituiret worden. Ihm folgte

4. Jacob Andreas Zimmermann A° 1730, ein Sohn des Pernauschen Oberpastors Zimmermann. Er wurde A° 1735 nach Paistel vociret und A° 1746 zum General Superintendenten in Riga constituiret.

5. Johann Friedrich Haller, wurde 1735. d. 14 May von Testama sieher berufen. A° 1757 nahm er die Vocation nach Pernau bey der estnischen Gemeinde an.

6. Mathias Berend Voigt, Diaconus und Rector in Pernau, wurde A° 1758 d 27 May sieher berufen, lebte aber nicht lange, etwa zwei Jahre. Ihm folgte

7. Gottfried Schnabel wurde 1761 den 27ten Decembr ordiniret. Er war geboren 1721

d. 25. März. Im Jahre 1767 nahm er die Vocation nach Helmet an.

8. Johann Christian Lisch erhielt die Vocation nach Jacobi Ao 1768 d 6ta Februar nachdem er 8 Jahre vorher, von 1760 d. 13. April zu Fennern Pastor gewesen. Im Jahre 1786 wurde er zum Probste des Pernauschen Kreises constituiret. Er wurde 1729 den 19ta Juli in Reval geboren, wo sein Vater Kaufmann war und starb allhier zu Jacobi am 28sten Februar 1811

— — — — — — — —

Edasi järgneb sissekanne uue käekirjaga. Kuna kroonika päiskirjas on aastaarv 1834 ja selle ees kustutatud sõna on olnud nist „peit": võib arvata, et kroonika on kirjutatud 1834 aastal. Seega on kroonika alustajaks õpetaja Ernst August Hornkumpf (1811–1848). Sellepärast ka õp. Hornkumpfi kohta käivad andmed on kirjutatud õp. Metzleri käekirjaga, kelle sissekanded ennevad 1894 a-ni (incl)

Kroonika hiliseimad sissekanded on väga lühikesed ja puudulised. Õp. Schultzi poolt ei ole kroonikat pidevalt peetud. Selle sajandi esimese 30 a. jooksul pole kroonikas sissekandeid tehtud. Praegune õp. lubas kroonikat hakata edasi pidama.

XXVIII.

Praeguse Kirikuarhiivi nimekiri liikide järele.

Jakobi kirikuarhiiv on peaaegu täiesti korrastamata. Arhiivi nimestikke on paar tükki vanemast ajast, kuid õige puudulikud. Kuna täpset arhiivi nimestikku ei olnud tuli see omal korral seada.

Jakobi kirikuarhiivis leiduvad:

№	Liik.		Märkused
		A. Kirikuraamatud	
1.	I.	1683 – 1747.	Asuvad Tartus Riigi Kesk--archiivis.
2.	II.	1730 – 1757.	
3.	III.	1757 – 1788.	
4.	IV.	1788 – 1807.	
5.	V.	1807 – 1823.	
6.	VI.	1824 – 1833	
7.		Personalbuch I (1809-1880)	
8.		Personalbuch II.	
9.		Personalbuch III.	
10.		Personalbuch St-Jacobi I.	

100

11. Personalbuch St. Jacobi II.
12. Personalbuch der Estn. Gem. zu Kerkau
13. Personalbuch der deutschen Gemeinde zu St. Jacobi und Kerkau

B. Visitatsioonide protokollid

14. Visitats. protokoll a. 1770. — v. lhx. 61.
15. — " — — " — 1777.
16 — " — — " — 1786.
17. — " — — " — 1837. — v. lhx 106 jj
18. — " — — " — 1840.
19. — " — — " — 1843.
20 — " — — " — 1857.
21. — " — — " — 1859.
22 — " — — " — 1902.

C. Kirikukonvendi protokollid

23. Protocolle der zu St. Jacobi gehaltenen Kirchen Conventе 22 Dec 1810 — 4. Juni 1880.
24. Protocolle des Kirchenconvents 16 Dec 1880 – 1. apr. 1910.
25 Nõukogu ja juhatuse koosolekute protokollid 17. dets 1910 – käesol. a.

D. Sündinute jaristitute registrid.

26. Verzeichnis d. Geb. u. Getaufte aus der Estn. Gemeinde zu St. Jacobi 1834-1841
27. Verzeichnis der Geborenen 1841-1852
28 — „ — „ — „ — 1852-1878
29. Список родившихся и крещаемых в приходе Св. Якова. 1892-1924.
30. Sündinute register alates 1914 —
31. Verz. d. Geb. u. Get. aus der deutschen Gemeinde zu St. Jakobi u. Kerkau.
32. Verz. d. Geb. u. Getaufte aus der Estnischen Gem. zu Kerkau 1834-1874.

E. Konfirmeeritute registrid.

33. Confirmirte aus der Estn. Gem. zu St. Jacobi u Kerkau. 1834-1840.
34. Verz. d. Conf. seit. 1840 (bis 1856)
35. Confirmanden Verzeichnis (1857-1914)
36. Confirmirte der deutsch. Gem. zu St. Jakobi und Kerkau 1834-1889.
37. Список конфирмуемых в Приходе Св. Якова 3. V. 1892 —

F. Kuulutatute ja laulatatute registrid.

38. Verz. der. Verl. Aufgeb. u Getr. aus der Estn. Gem. zu St. Jakobi u Kerkau 1834-1839.
39 dito 1840 – 1861.
40. Verl. Aufgeb. u getr. St Jakobi 1861.
41. Chronol. Verz. der Getrauten aus der Estn. Gem. zu St. Jakobi u Kerkau 1834-1875
42. Verz. d. Verl. Aufgeb. u getr. aus. der deutschen Gem. zu St. J. u K. 1834.-1894.
43. Chron. Verz. d. Getrauten St. Jakobi u Kerkau 1876-1894.
44. Список обручаемых, оглашаемых и соч. браков в приходе Св. Якова 1892—
45. Хронол. список соч. браков в приходе Св. Якова 1894-1914.
46. Laulatatud paarid alates 1914—

G. Surnute registrid.

47. Verz. d. Verstorbenen aus. d. Estn. Gemeinde zu St. Jakobi 1834-1838.
48. Dito 1838 – 1853
49. Verz d. Verst. aus d. Estn. Gem zu St. Jakobi u Kerkau 1853-1915.

50. Verz. d. Verst. aus d. Estn. Gem. zu Kerkau 1834 – 1855
51 Dito 1855 – 1894.
52. Verz. d. Verst. aus der deutschen Gem. zu St. Jacobi und Kerkau.

H. Lauaküste registrid.

53. Verz. d. Communicanten aus der Estn. Gem. zu St. Jakobi 1834 – 1841.
54 Dito 1841 – 1858
55 Dito 1858 – 1874
56 — „ — 1874 – 1890
57 — „ — 1891 – 1904
58 — „ — 1905 – 1912
59 Lauaküsed 1912 – 1930.
60. Verz d. Com. aus d. Estn. G. zu Kerkau 1834 – 1847.
61. — „ — — „ — — „ — 1847 – 1892
62. Verz. d. Com. aus d. deutschen Gemeinde St. Jakobi u Kerkau 1834 – 1894.

F. Konsistooriumi ringkirjad.

63 Consistorial Befehle 1853 – 1862.
64. — „ — — „ — 1863 – 1872.
65 — „ — — „ — 1873 – 1882.
66 — „ — — „ — 1883 – 1892.

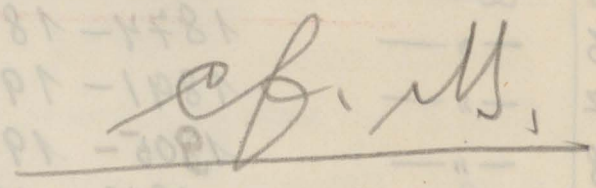

K. Proklamatsiooni tähed

67. Proclamations-Scheine 1890–1903.
68 —— " —— —"— 1905

L. Kirikutähed.

69. Parochial-Scheine 1762. 1870. 1878-79. 1882; 1886; 1889; 1891–1898.
70. Parochial-Scheine 1898–1915.
71. Kirikutähed 1918–1921.

M. Kirikukroonika.

72. St. Jacobische und Kerkausche Kirchen-Chronik X

N. Arved ja lepingud.

73. Kirchen Rechnungen 1847. 1850–1872.
74. Kirchen Rechnungen 1771–18(??)
75. Kirikumõisa rendilepingud talupoegadega 1827–1894.
76. Kuitungid 1928–1930.

O. Kassaraamatud.

77. Kassaraamat 1917 – käosol. ajari
78. Surnuaia kassaraamat 1916 —
79. Abikassa Kassaraamat 1862 —

80. Kassabuch für die Collecten in der Gen. St. Jacobi Kirkau 1901 —

P. Kirikuvaesed.

81. Verz. der Kirchenarmen seit 1829.
82 —"— —"— 1869.
83. Kirikuvaesed 1928 —

R. Koolide revisjon ja armandeid.

84. Rev. des Religions Unterrichtes in St. Jacobi-Kirkau 1901.
84 dº in den 10 Schulen des Kirchspiels Jacobi 3-7 März 1892.
85. Schulconvent St Jacobi 1858.
86 Koolid armandeid 1836-1841.
87. Namenverzeichnis der Schulkinder des St Jacobi Kirkauschen Kirchspiels 1896-[1900]
88. Schulconvent 1833.

S. Kirjad ja multa.

89 Multa 1888-1907.
90 Kirjad 1926-1929
91 Kirjad 1924-1926
92 Kirjad 1929-1930.

I. Diversa.

93. P. Jakobi peakoosolekute protokollid 1926 —

94. Ausführ. Protokoll über die Verhandlung in der General Versamlung der Ev.-Luth Mission zu Leipzig 1859. (15 Juni) — H. G. Poelchau saadetud op. Metzleri le

95. Charte von der zum priv. Gute Kailes gehörigen Hoflage Koddema. 16. Sept. 1867. — Väga katkine.

96. Charte von dem in Livl. Gouv. Pern. Kreise belegene Pastorath St. Jacobi. 1863/64. — Väga katkine

97. План участка приданного к. кюстер. земле пост. Ст. Якоби 1914. — V. lisa 8.s. 3. eks.

98. План участка, приделенного к лют. кладбищу. 1913. — v. lhk 40.

99. Karte des Kirch-Hofs zu St Jakobi Jakobi kihelk. matuseaia kaart. 1902 — v. lhk 37.

100. P. Jakobi uue surnuaia plaan 1928. — v. lhk 39

101. Schnurbuch zur Aufzeichnung der mit Schutzblattern geimpften Kindern v. Pastorate St. Jakobi seit Ao 1821. (kuni 1854.

107

102. Namentliche Aufgabe der bei der Umschreibung im Jahre 1852 von der Bauerngemeinde des in Pernauschen Kreise in St. Jacobischen Kirchspiele belegenen Pastorath St. Jakobi ausgetretenen und zu derselben eingetretenen Individuen

103 Dito aastast 1854.

104. Arhüvi nimestik ja inventarium a. 1829.

105. Revisions-Liste angef. den 5 Mai 1850 für das in Livl. Gouvernement und Pernauschen Kreise belegene Pastorath St. Jakobi über die auf denselben befindlichen Bauern, männlichen u. weiblichen Geschlechts.

106. Rev.-Liste des priv. Gutes Pörafes 1850

107. Rev.-Liste der hoher Krone zugeh. Gute Enge u. Uddafer 1850.

108. Verzeichnis der Lehrmägde 1816-1850

109. — " — Lehrknaben 1812-1850

110 Wakenbuch für das Pastorath Jakobi 1805 r. lhk 66.

111. — " — — " — — " — — " — 1865 (?)

108

Visitatsioonide protokollidest.

1. Visitatsioon a. 1770.

Protocollum
Caesareae Commissionis generalis Ecclesiasticae habitae St. Jacobi Pastorath
d: 5 Februarii 1770.

Lüxmed: der Herr Landrath und Oberkirchenvorsteher
Friedrich Wilhelm von Sievers
Herr Assessor nobilis Martin Friedrich
von Krüdener
Herr Praepositus Georg Friedrich
Leuckfeldt.
(Ligenalt selle protokolli kohta
v. XXVII xüsimus lhx 61/jj)

2. Visitatsioon a. 1777.

Protocollum
Caesareae Commissionis Generalis
Ecclesiasticae habitae St. Jacobi
d. 27 Jan. 1777.

Lüxmed:
der Herr Landrath und Oberkirchen
Vorsteher von Loewenstern
Herr Assessor nobilis Martin Friedrich von Krüdener.

Herr Praepositus Leuckfeld und
der Herr Pastor Regais als Examinator.

3. Visitatsioon a. 1786.

Protocoll
der General-Kirchen und Schulen
-visitation Comission, gehalten
zu St. Jacobi-Pastorath
den 25t. Februar 1786.

Zuzuziehen:
Herr Landrath und Oberkirchen-
vorsteher Benedictus Andreas von
Helmersen, der Herr Probst
Heinrich Ernst Schroeder, der Herr
Assessor Nobilis, Lieutenant Bernhard
Heinrich von Stryck und der Herr
Pastor Koerber von Torgel als
Examinator.

4. Visitatsioon a. 1837.

Protocoll über die
am 5 September Dom. XII post. Trin. 1837
in St. Jacobischen Kirchspiel
veranstaltete Kirchenvisitation.

110

Allerjad:

Probst Schneider

Pastor Paul
als Assistent

E.A. Kornrumpf
Pastor zu St. Jacobi
und Kerkau

5. Visitatsioon a. 1840:

Protokoll über die am 16ten oct. 1840.
zu St. Jacobi abgehaltene Kirchenvisitation

Allerjad:

CB Gebhardt
Assistent
Gr Schmidt
Kirchenvorsteher

Probst Schneider
EA Kornrumpf
Pastor loci.

6. Visitatsioon a. 1843:

Protokoll über die in dem St. Jacobischen
filiale Kerkau am I Dom. Trin. d. 13 Juny
1843 abgehaltenen ordinairen
Kirchen Visitation.

Allerjad:

Gr Schmidt
als Kirchenvorsteher
E.A. Kornrumpf
Pastor zu St Jacobi

Probst E.W.(?) Schneider
Pastor Paul
Assistent.

111

7. Visitatsioon a. 1857:

Protokoll des am 16ten u 17ten Novembs 1857 abgeh. Visitation des Kirchspiel St Jakobi und Kerkau

allkirjad: Probst E. Schneider
B. Kahlbrandt Pastor zu Anders
B. Sielman Pastor zu Testama
Kirchenvorsteher Juan Nasaken - Sallentack
Pastor loci Emil Metzler
Küster von Jacobi Johansen
Küster von Kerkau Teller.

8. Visitatsioon a. 1859:

Protokoll über die im Jahre 1859 von 11ten bis zu 13ten October zu St. Jakobi abgehaltene Kirchenvisitation.

allkirjad:

Probst Wold. Schultz

Pastor Paul
Assistent

Juan Nasacken
Kirchenvorsteher

E. Metzler
P.L.

F. Glanstroem
Kirchenvorsteher

O. von Derfelden
für Kailes

F. Klöppener
Kirchenvorsteher zu Kerkau

112

9. Visitatsioon a. 1902:

Protocoll über die im Jahre 1902
von 22 bis 24. Sept. zu St. Jacobi abgeh.
Kirchenvisitation.

Allkirjad: Probst J. Girgensohn
H. Kirchhof Pastor zu Torgel
Paul Hoerschelmann
Pastor zu Fennern
Rion Nasacken Kirchenvorsteher
Arold. Schultz Pastor zu St. Jacobi.

XXIX.

Mis on veel kirikus ehk kihelkonnas mälestmärkidest ajalooliselt iseäralise tähelepanu väärilised?

Kroonikas oli mainitud, et Jakobi kirikus on üks rüütli raudrüe ja vapp. Pääle nende kroonikas nimetatud esemete oli veel üks „küljelüu" („Türgi neitsi küljelüu" – v. J. Jungi „Muinasaja teadus eestlaste maalt" II lhk 81-84.) See „küljelüu" oli mõne suurema looma kont. Need asjad seisnud 1926 aastani kirikus, kuid süs remondi ajal ära viidud. Nende äravüimise kohta dokumentaalset tõendust ei ole aga Jakobi vanemad inimesed rääkisid et olevad need asjad antud muuseumile, aga missugusele, seda nad ei teadnud.

Kihelkonnas tähelepanuväärimatest kohtadest tuleks nimetada ohvrikivi

Roodi Vahenurme mõisa põllul. See on umbes 7 km. Jaxcobist. Rahvas loeb teda praegu veel ohvrixivixs. Temast xirjutab xa J. Jung „Muinasaja teadus Eestlaste maalt" II lhx 87 jj., xuid selle xivi asuxoht on „Eesti xinnismuistised" (Tartu ülikooli arx. xab. toimetused III) järele lhx 72 joon. 49 märgitud mitte xindlana.

Jaxobi suunnaia taga olevat põldu näidatakse vana lahingu asena.

Teel Jaxobist Uduvere poole 1 xilo meetrit Jaxobist on ixx vana pärn (v. pilt lhx 43.) millest räägitaxse, et selle pärna juure viib salaxäik, mis algab xrixust. Pärna vanust xohta öeldaxse, et ta on veel sellest ajast xui puud xändinud.

115

Lisa:

1. Koopia ristimisvaegualt
2. Koopia õp. Metzleri hauamärgilt.
3. Jaakobi-Kergu kog. mälestusleht 1897
4 —»— —»— —»— —»— 1898.
5. Langemud sõdurite mälestussamba pühits. laululeht 24. sept 1922.
6. Praost Schultzi matuse laululeht 1929.
7. Laululeht õp. Nuthi õnnistamise päeval Jaakobi kiriku peale a. 1930.
8. Köstrimaale jäävreantud maatüki plaan.
9. Jaakobi kiriku torni ehitamise aruanne a. 1907.
10. Kergu kiriku 200-aastaseks Jubeli-pühaks 1707–1907.

1. Koopia
kistimisvaagnalt.

Kirjutis
lhx juwee.

Laske lapsukesed minu juure tulla,
sest niisuguste päralt on Jumala riik. †

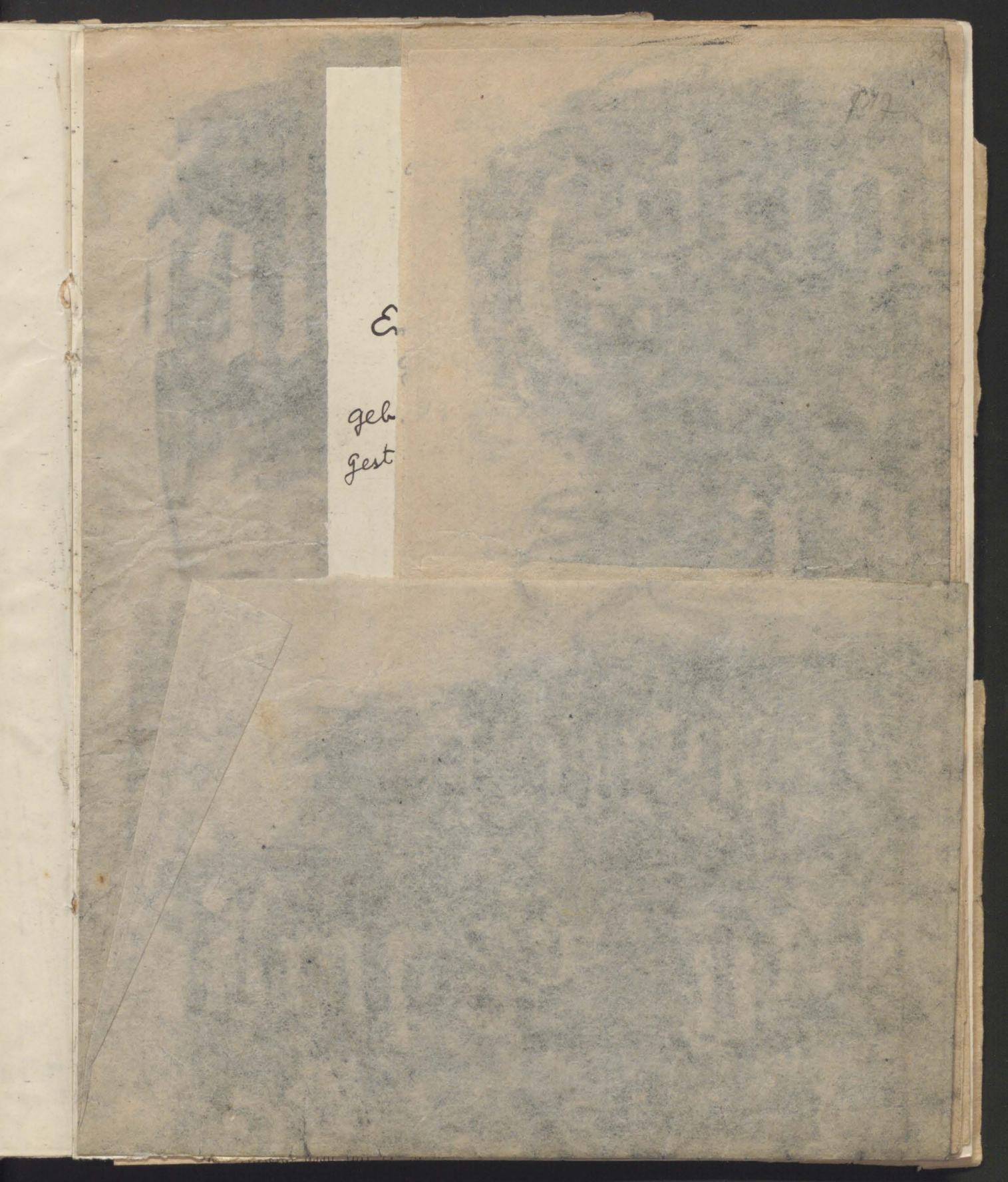

Lisa. 2.

Koopia sp. metzleri
kaua märgilt.

Emilie metzler
geb meyer
geb. 29 Nov. 1826
gest. 14 Sept 1903

Jer. 31.3

Emil moritz
metzler
Pastor zu St. Jacobi
geb. 17 Sept. 1820
gest 25 Juni 1902

1. Mos. 49. 18.

Kirj: Ülek 49. juure.

Emilie Metzler

geb. Meyer

geb. 29. Nov. 1826.

gest. 14. Sept. 1903

Ps. 31, 3.

Emil Moritz

Metzler

Pastor zu St. Jakobi.

geb. 17. Sept. 1820.

gest. 25. Juni 1902.

1. Mos. 49, 18.

Lisa 3. 118

Jakobi-Kergu kogudusе

mälestusе leht

1897.

I.

Wiisil: Hinge peiuke.

1. Jeesus eluteel Paista meie eel! Siis su järel wiibimata, Käime ilma ekſimata, Kuni sa meid siit, Kodumaale wiid.

2. Tuleb kannata, Siis meid kinnita. Meie kaebada ei taha, Olgu põli kuigi paha, Wiimaks ristitee Wiib ju sinule.

3. Tunnen walu ma, Ehk saan näha ka, Kurwastades teiste häda, Anna waikselt kanda seda; Otsa lõpmata Meelde tuleta.

4. Saada meid siis nii, Elu otsani, Kui ka tee meil raskeks läheks, Eks sa ole abimeheks! Wiimaks wõtad sa, Ukse lahti ka.

II.

Wiisil: Nüüd paistab meile kauniste.

1. Ma walmis oma perega Sind, Issand Jumal, teenima, End sinu omaks andma. Et ole majas peremees! Kõik olgu usinad su ees Head usu wilja kandma! Seda Koda Ehitele enesele templiks hästi, Kus saab tehtud mis s'ust kästi.

2. Su hea waim siin tehku tööd Su sõna läbi päewad ööd Meid kõiki juhatades. See sõna olgu päewaks ka Mis peret oma paistega Teeb rõõmsaks walgustades, Seda Sama Hinge rooga meile jaga; jõudu anna Elu laewa wastu panna.

3. Su rahu majas elagu Ja kõikide peale hingaku; Meid usus ühte sea, Et armastades järgeste Üks teise koormat kanname Ja teeme mis on hea. Jõudkem, Nõudkem Armastades, alandades üles näita, Et su meel meid saanud täita.

4. Teist alust oma majale Ei soowi meie tõeste, Kui sinu armu aga. Kui häda kipub kallale, Ei meie muud ei igatse, Kui sinu abi taga. Lapse Meelel koormat kandes, endid andes sinu kätte; Pea muret meie ette.

III.

Wiisil: Nüüd tehke kõrgeks wärawad.

Mu armas Õmnistegija. Waat' uks on lahti, tule sa Mu juure, oma armu hüüt Ja heldust näita mulle nüüd; Su waim mind saatku õiete, Et saaksin õndsa taewasse. Auu sinu nimele, Mu Issand Jeesuke!

IV.

Wiisil: Mu süda ärka üles.

1. Oh Jeesus, täheks ole Ja walgustajaks tule, Kui uue-aasta rada Nüüd tuleb alustada.

2. Meid ſenimaani ſaatſid Ja armu ſilmal waatſid Sa meie waeste pääle Ja kuulſid palwe hääle.

3. Siis oma nime pärast, Krist Jeesus, ilma käraſt Meid nüüdki läbi kanna Ja uuest armu anna!

V.

Wiisil: Armas Jeesus, armastaja.

Hallelujah, jah ja aamen! Issand kanna sina hoolt, Et ma kindlaste su nimel Seisaksin su sõna poolt! Et ma alati ta walgel Elaksin sind teenides, Wara, hilja sinu jalgel Nagu Maarja istudes.

Lisa.

1. Oh tuhat korda tere! Sa jõulu lapsuke. Nii laulab laste pere Sull' täna rõõmsaste. Sa tulid taewast maha Meid waesid aitama, Sa kautad kurjast paha, Teed rõõmsaks ilmamaa.

2. Kuis armastasid ammu Meid lapsi, Jeesuke; Ehk nõder meie rammu, Patt rikkus südame. Oh wõta Jõuluks anda Uut südant omast käest, Kes sind wõiks meeles kanda Ja kiita kõigest wäest.

3. Ei unustada taha Me' Sind küll iganes. Las kõik meist jääda maha, Sa ela hinge sees. Ja täna rõõmsaks tehku Su arm kõik ilmamaa, Kõik lapsed seda nähku: End kõigil ilmuta.

---

1. Kust leiad, mu hingeke kodumaad sa, Kes katab sind kaitsewa tiiwadega; Kas ilmas wast warjul on pelgu paik, Kus patt meist jääb maha, Kus kiusatus waik! Ei, ei, ei, ei, Siin pole ta, waid taewas on hingekse kodumaa.

2. Jää maha meist kaugele maine maailm, Et kodumaad kaunist nääks waimulik silm! Jerusalem, kullane kuninga linn, Kas seal on see kodu mis igatsesin? Ja, ja, ja, ja, See ükſina On hingekse rahumaa, kodumaa.

3. Kuis kaunis seal Jeesuse jalgede ees! Surm walu, patt kadunud walguse sees. Ja kandlite kõlin ja inglite laul Seal teterab hinge küll ilul ja auul. Rahu, rahu! Oh jõua saa, Et Jeesuse süles saaks hingata ma!

Lühikesed teadused Jakobi-Kergu kogudusе elust 1897 a.

A. Möödaläinud kirikuaastal on Jakobi-Kergu koguduses:

1. Sündinud: Jakobis 77 last (46 poeglast, 31 tütarlast), Kergus 17 (8 poegl. 9 tütarl), ühtekokku 94 last. Nende seast oli üks sündides surnud.

„Waata, lapsed on Jehoowa pärisosa, ihusugu on armu palk." Laul 127, 3.

Eksinud inimeste lapsi oli 5.

2. Leeris käinud ja õnnistatud: 94 last (47 poeglast ja 47 tütarlast).

„Pea kinni, mis sull on, et ükski ei saa sinu krooni wõtta". Ilm. 3, 12.

3. Laulatatud: 30 paari. Mahakuulutati 40 paari, nende seas oli üks segapaar.

„Mina ja minu pere, meie tahame Jehoowat teenida." Josua 24, 15.

4. Armulaual käinud: Jakobis 3701 Kergus 410. Nende hulgas haigeid ja nõdru, kes Jumala kotta mitte ei saanud tulla 50 hinge.

„Aga inimene katsugu iseennast läbi, ja nõnda sõõgu tema sest leiwast ja joogu selle kaarika seest. Sest kes kõlwata sööb ja joob, see sõõb ja joob isienesele nuhtlust". 1. Kor. 11, 28.

5. Surnud: Jakobis 84 hinge (40 meeste- ja 44 naesterahwast),
Kergus 11 „ (7 „ ja 4 „),

95 hinge (47 meeste- ja 48 naesterahwast).

Nende seast alla esimest eluaastat surnud 14 last (10 Jakobis 4 Kergus), peale 80 aasta wanaks saanud 3 meest ja 4 naist (1 Kergust). Kõige wanem sai wanaks 89 aastat.

„Õndsad on need surnud, kes Issandas surewad." Joh. ilm. 14, 13.

B. Möödaläinud kirikuaastal on Jakobi-Kergu koguduses armastuse andeid antud:

1) Waeste heaks a) Jakobis 164 rbl. 4 kop. b) Kergus 13 rbl. 40 kop. c) Waeste heaks kapitali kingitud 140 rbl. . . . . 317 r. 44 k.

„Kes kehwa pääle armu heidab, see laenab Jehowale, ja see tasub tema kätte, mis ta hääd teinud". Õp. Sõn. 19, 17.

2) Missioni heaks . . . . . 12 „ 02 „

„Minge kõige maailma ja kuulutage armuõpetust kõigele loomale". Mark. 16, 15.

3) Abikassa heaks a) Eesti kogudusest

Elbust	293 k.	Weelt	300 k.
Suigust	110 „	Kailasest	412 „
Arest	850 „	Pöörawerest . . .	531 „
Hallingast	546 „	„ Kergu jaust	323 „
Kablim. ja Kuning. k.	105 „	Engest	650 „
Kirikuwallast . . .	200 „	Langermast	100 „
Roodilt	182 „	Kaismalt	193 „
Parasmalt	564 „	Kergu-Kõnnult .	332 „
Söörikult	233 „		

b) Saksa kogudusest 45 rbl. . . . . 101 „ 25 „

Minewast aastast jäi üle 865 kop. Sell aastal sai ära saadetud 100 rbl., jääb tulewaks aastaks 985 kop.

„Tehkem hääd kõigile, aga kõige enamiste neile, kes meie usku on". Gal. 6, 10.

4) Tummade heaks: a) Jakobist 34 rbl. 70 kop. b) Kergust 5 rbl. 30 kop. d) Hewata seltsi liikmete maksud 27 rbl. e) kiriku kontserti sissetulek 2 r. 5 k. g) meie oma lapse koolitamise heaks 12 rbl. 70 kop. 81 „ 75 „

„Tee oma suu lahti selle eest, kes keeletu". Õp. Sõn. 31, 9.

5) Piibli seltsi heaks a) Jakobist 23 rbl. 42 k. b) Kergust 446 k. d) Seltsiliikmete maksud 15 r. 50 k. 43 „ 38 „

„Oh maa, maa, kuule Jehoowa sõna!" Jer. 22, 29.

6) Muid andeid:

1.	Õpetajate leskede ja waeste laste heaks	9 r. 10 k.
2.	Pimedate heaks	12 „ 02 „
3.	Pidalitõbiste heaks	9 „ 80 „
4.	Nõdrameeleliste heaks	10 „ 60 „
5.	Merehädaliste „	4 „ — „
6.	Eesti koguduse heaks Amerika maal	2 „ 50 „

„Usk ilma tegudeta on surnud!“ Jak. 2, 20.

7) Oma kiriku heaks:

1.	Altari pildi heaks	9 r. 23 k.	
2.	Altari kannude heaks	4 „ 70 „	
3.	Ühe altari kannu jauks	30 „ — „	
4.	Raud wärawate heaks	65 „ 19 „	
5.	Wärawa postide jauks	9 „ 58 „	
	weel leeritüdrukudest	11 „ 13 „	
6.	Lühtrede jauks leeripoistest	13 „ 47 „	
7.	Kergu kiriku kroonlühtre jauks	100 „ — „	
8.	Kergu kirikuplatsi aja jauks	6 „ 10 „	
	weel leeripoistest	2 „ — „	
9.	Jõulu küünlate jauks	12 „ 14 „	263 „ 54 „

„Kui armsad on sinu hooned, wägede Jehowa“. Laul 84, 1.

8) Kiriku kassa heaks:

1.	Kotiraha 47 rbl. 52 kop.	
2.	Lauarahwa raha ($1^1/_2$ k. hinge pealt)	54 r. 75 k.
3.	Matmise rahad 281, kella rahad 720 = 1001 k.	112 „ 28 „
		979 „ 68 „
Peale selle on sissetulnud: surnuaja müüdud platside raha		31 „ 95 „
	ühtekokku	1011 r. 63 k.

Kiriku kassa wäljaminek on järgmine:

1.	Kiriku leib ja wiin	51 rbl.	25 kop.
2.	Kiriku walgustamise eest	9 „	44 „
3.	Uued kiriku uksed	7 „	92 „
4.	Käärkambre ahi	19 „	— „
5.	Kirjutuse material	7 „	— „
6.	Kiriku raamatud	3 „	05 „
7.	Weikesed parandamised	2 „	— „
		99 rbl.	66 kop.

jääb üle 12 rbl. 62 kop. altari pildi jauks,
nõnda et altari pildi heaks on 9 „ 23 „
enne korjatud 50 „ 10 „
71 rbl. 95 kop.

Piiblid müüti 82 ja testamentisi 93.

Soowid ja sihid. Soowida oleks, et kõik need luteruse usulised, kes meie kihelkonna maa peal elawad, ka oma lauatähe õpetaja läbi siia tellikſid, niisama ka, et need, kes siit wälja on läinud, oma lauatähe wälja wõtaksid, sest et see suureks kergituseks on mitmesuguse töö juures, kui selles tükis seadus puhtasti saab üles peetud.

Дозволено цензурою — Перновъ, 10 Января 1897 г.
Trükitud A. Virkhan'i juures Pärnus.

Lisa 4.

119

Jakobi-Kergu kogudusе

mälestuse leht

1898.

a) Wana aasta õhtul 1898.

I.

Wiisil: Mu süda, ärka üles. 12.

1. Oh palugem ja laulgem Ja röömuheali tõstkem: Meid Jumal elus hoidnud Ja tänini meid toitnud.

2. Küll aasta aastalt läeme Ja tema armu näeme Kas aasta uus ehk wana, Meid saadab tema sõna.

3. Nii mitmes wiletsuses Ja raskes ahastuses, Kui muret, risti oli, Meil Jumal appi tuli.

II.

Wiisil: Oh Jeesus, sinu walu. 237-b.

1. Küll mitmest wiletsusest Ja hädast, nutust ka, Küll mitmest ahastusest Ja muresť olen ma Sel aastal läbi läinud, Ka see eest kiidan sind: Su armu olen näinud, Su heldus hoidis mind.

2. Sa, Jumal, minu Looja, Mu elu oled sa, Mu õnnistuse tooja, Su peale loodan ma! Sel aastal olid saatjaks Mu tee peal armuga, Sind palun abiandjaks, Kui risti kannan ma.

3. Su tahtmist ikka teha Ma wäga igatsen: Kui saan ka waesust näha, Su juure siisgi jään. Kui mind ka kiusatakse, Ei taha kaebada! Ja kui mind toetakse, Ka seda kannan ma!

4. Kui kõik mind maha jätwad, Ei sina jäta mind! Kui mure wood mind katwad, Ma nõuan lootes sind! Kui pean haigeks jääma, Mull' oled arstiks sa! Kui pean hinge heitma, Mu elu oled sa.

5. Nüüd lõpnud on see aasta: Oh armu wala sa Mu peale, Isa, kasta Mind Poja werega! Mu süda uueks saagu Ja puhtaks pattudest, Su arm see õnnistagu Mind rohkest heldusest.

III.

Wiisil: Jeesus, surma ärawõitja. 300.

1. Elulaewuke on sõudnud Aasta jälle edasi, Ligemale olen jõudnud Igawese ajale: Ei ma tea, kuis mu päewad Edespidi mööda läewad, Ei ma tunne tulewat, Magusat wõi mõrudat.

2. Aga üht ma tean selgest: Kui on Jumal minuga, Siis wõin teele minna julgest Igal ajal hirmuta, Sest kes seni mind on hoidnud, Jhu, hinge rohkest toitnud, See mind edespidi ka Saadab oma armuga.

3. Tema peale tahan loota Tulewiku päewil ma, Tema abi tahan oota Lapseliku meelega. Tema nimel lähen tööle Ning ka panen mööga wööle. Tema oma olen ma Elades ja surres ka.

IV.

Wiisil: Tulge, ristiinimesed. 288.

Püha Waim meid walitsegu Ühes ihu, hingega; Püha Waim meid pühitsegu Issandale elama; Püha Waim meid warjaku Ja meil' jõudu jagagu, Et siin saame wõitu näha Ja seal elukrooni päha.

b) Uue aasta hommikul 1899.

I.

Wiisil: Kõik kallis hinge õnnistus. 201.

1. Siit saadik Jumal heldeste Mind alati on saatnud, Siit saadik on mu järele Ta armu silmad waatnud; Siit saadik ta mind talutand Kättpidi, ja mind röömustand, Siit saadik ta mind aitnud.

2. Sull' olgu kiitus, tänu, auu, Truu Jumal kõrges taewas, Et alati su armunõuu Mind saatnud elu waewas. Ma südamesse kirjutan: Suurt armu, Issand, sinult sain, Siit saadik sa mind aitsid.

3. Weel edespidi anna sa, Truu kaitsja, oma abi, Mind igas paigas awita Jeesuse were läbi; Mind aita elus, surmas ka, Kui pean ilmast lahkuma, Mind aita, kuida aitsid.

II.

Wiisil: Jeesus, röömustaja. 324.

1. Waikselt wõtan wastu, Mis sa tahad lasta Tulla minu peal'; Olgu rõõm või mure, Jään ma sinu juure, Trööstib mind su heal. Olgu tee Ka waewane, Kui jääb Jeesus minu ligi, Höiskan ometigi.

2. Hinge põhjast pean Kinni sust ja tean, Et sa oled truu; Ei ka kuulda wõta, Kui mind püüab petta Salaliku suu. Ilma nõuu, Lust, wara, auu, Mis nii mitmel' röömu teewad, Minust maha jääwad.

3. Ühte ainust aga Nõuan mina taga Armastusega: See on Issand Jeesus, Kes mu hinge kosis, Tema päralt ma. Temale Ma ütsine Annan ennast igaweste Omaks koguniste.

4. Otsi teda leida, Hing, ja ennast peida Armusülesse; Õpi usus lootma, Isalt abi ootma, Siis näed selgeste, Et kui ta Sind ristiga Mõnikord ka kodu otsib, Tuhatkord sind trööstib.

5. Aamen, nõnda olgu! Jeesu juure tulgu, Kes on risti all: Hingamist siis anda Ja ta risti kanda Tahab Jeesus tall'. Ja kes siin, Kus waew ja piin, Otsani jääb kannatama, Saab sääl röömustama.

III.

Wiisil: Minu hing, oh ole rõõmus. 288.

Aita, Jeesus, korda minna Meil uut aastat armuga, Uueks tee mu südant sina, Kõik laj' hästi sigida; Jäägu sinu hoolele, Mis sa annud minule. Wõta pattu kaotada, Et ma wõiksin uueks saada.

IV.

Omal wiisil. 234.

1. Nüüd, Jumal, mina kiidan Su heldust rõõmuga, Auu sulle anda püüan, Kuis iial mõistan ma, Sel uuel aastal taa, Et hoolt sa oled kannud Ja rahu meile annud, Meid aidand armuga.

2. Mu meele ikka jäägu Su kallis armutöö, Ja kiitus, tänu saagu Su püha nimele; Sa oled rohkeste Küll tänini meid toitnud, Ja terwisel meid hoidnud Ja kaitsnud armsaste.

V.

Wiisil: Ma tahan jätta maha. 245.

Su Waim meid walitsegu Ja hoidku õigel teel; Su Waim meid pühitsegu, Et puhas süda, meel; Su Waim meid walmistagu, Et pühalt elame; Su Waim meid rõõmustagu, Et taewa tuleme.

Lühikesed teadused Jakobi-Kergu koguduse elust 1898 a.

A. Möödalãinud kirikuaastal on Jakobi-Kergu koguduses:

1. Sündinud: Jakobis 91 last (55 poeglast, 36 tütarlast), Kergus 11 (6 poegl 5 tütarl), ühtekokku 102 last. Nende seast oli 3 sündides surnud.

„Waata, lapsed on Jehoowa pärisosa, ihusugu on armu palk." Laul 127, 3.

Eksinud inimeste lapsi oli 9.

2. Leeris käinud ja õnnistatud: 89 last (41 poeglast ja 48 tütarlast).

„Pea kinni, mis sull on, et ükski ei saa sinu krooni wõtta." Ilm. 3, 12.

3. Laulatud: 35 paari. Mahakuulutati 63 paari, nende seas oli 14 segapaari.

„Mina ja minu pere, meie tahame Jehoowat teenida." Josua 24, 15.

4. Armulaual käinud: Jakobis 3649, Kergus 486. Nende hulgas haigeid ja nõdru, kes Jumala kotta mitte ei saanud tulla 52 hinge.

„Aga inimene katsugu iseennast läbi, ja nõnda sõögu tema sest leiwast ja joogu selle kaarika seest. Sest kes kõlwatu sööb ja joob, see sööb ja joob isenesele nuhtlust." 1. Kor. 11, 28.

5. Surnud: Jakobis 64 hinge (31 meeste- ja 33 naesterahwast),
Kergus 11 „ (3 „ ja 8 „),

75 hinge (34 meeste- ja 41 naesterahwast),

Nende seast alla esimesest eluaastat surnud 9 last (8 Jakobis 1 Kergus), peale 80 aastat wanaks saanud 7 (4 Kergust). Kõige wanem sai wanaks 90 aastat.

„Õnsad on need surnud, kes Issandas surewad." Joh. ilm. 14, 13.

B. Möödalãinud kirikuaastal on Jakobi-Kergu koguduses armastuse andeid antud:

1) Waeste heaks . . . . . 132 r. 17 k.

„Kes kehwa pääle armu heidab, see laenab Jehoowale, ja see tasub tema kätte, mis ta hääd teinud." Õp. Sõn. 19, 17.

2) Missioni heaks Jakobist 71 r. 87 k. Kergust 4 r. 41 k. . . . . 76 r. 28 k.

„Minge kõige maailma ja kuulutage armuõpetust kõigele loomale." Mark. 16, 15.

3) Abikassa heaks a) Eesti kogudusest

Elbust	254 k.	Kailasest	480 k.
Suigust	80 „	Pöörawerest	379 „
Arest	945 „	„ Kergu jaust	292 „
Hallingast	553 „	Engest	489 „
Kablim. ja Kuning.	120 „	Langermast	200 „
Roodilt	180 „	Kaismalt	230 „
Parasmalt	630 „	Kõnnult	127 „
Söörikult	307 „	Kergust	162 „
Weelt	350 „	Kirikus korjatud	520 „

b) Saksa kogudusest 43 rbl. . . . . 105 „ 98 „

Minewast aastast jäi üle 989 kop. Sell aastal sai ära saadetud 110 rbl., jääb tulewaks aastaks 587 kop.

„Tehkem hääd kõigile, aga kõige enamiste neile, kes meie usku on." Kal. 6, 10.

4) Tummade heaks: a) Jakobist 18 rbl. 28 kop. b) Kergust 3 rbl. 79 k. d) Hewata seltsi liikmete maksud 22 rbl. e) meie oma lapse koolit. heaks 19 r. 39 k. 63 „ 46 „

„Tee oma suu lahti selle eest, kes keeletu." Õp. Sõn. 31, 9.

5) Piibli seltsi heaks: a) Jakobist 20 rbl. 62 kop. b) Kergust 6 r. 8 k.
d) Seltsiliikmete maksud 21 rbl. 91 kop. . . . . 48r. 61 k.

„Oh mao maa, kuule Jehoowa sõna!" Jer. 22, 29.

Muid andeid:

1.	Õpetajate leskede ja waeste laste heaks	6 „ 84 „
2.	Pimedate heaks	6 „ 53 „
3.	Pidalitõbiste heaks	7 „ 47 „
4.	Nõdrameeleliste heaks	3 „ 60 „
5.	Merehädalistele	4 „ — „
6.	Näljahädaliste heaks	15 „ — „

„Usk ilma tegudeta on surnud!" Jak. 2, 20.

7) Oma kiriku heaks:

1.	Altari pildi heaks	32r. 51 k.	
2.	Raud wärawate heaks	4 „ 4 „	
3.	Wärawa postide	10 „ — „	
4.	Surnuaja wärawa postide heaks leeripoistest	20 „ — „	
5.	Leeritüdrukutest	10 „ — „	
6.	Jakobi kiriku platsi müüri heaks	6 „ 42 „	
7.	Kergu kiriku platsi müüri „	11 „ 58 „	
	weel leeritüdrukutest	2 „ — „	
8.	Kergu kiriku wärwimiseks	6 „ 70 „	
9.	Palwemaja heaks	1 „ 75 „	
10.	Küünlate „	19 „ 67 „	121 „ 67 „

„Kui armsad on sinu hooned, wägede Jehowa." Laul 84, 1.

8) Kiriku kassa heaks:

1.	Kotiraha 46 rbl. 61 kop.	
2.	Lauarahwa raha ($1^1/_2$ kop. hinge pealt) 54 rub.	
3.	Matmise rahad 209 k. kella rahad 600 k. = 809 k.	108 „ 70 „
Peale selle on sissetulnud: surnuaja müüdud platside raha		25 „ 50 „
	ühtekokku	725 r. 81 k.

Kiriku kassa wäljaminek on järgmine:

1.	Kiriku leib ja wiin	47r. — k.
2.	Kiriku walgustamise eest	2 „ 55 „
3.	Uus kiriku käsiraamat	5 „ 50 „
4.	Kirikuraamatude kap	15 „ — „
5.	Kirjutuse material	7 „ — „
6.	Kiriku raamatud	3 „ 70 „
7.	Laekad	7 „ 60 „
8.	Weiksed parandamised	5 „ 35 „
		93r. 70 k.

jääb üle 15 rbl. altari pildi heaks.

See wana aasta mööda läind, Meil oled, Jeesus, head teind;
Sest täname sind südamest, Et oled hoidnud kahju eest.

Kõik patu wõlad kustuta, Meil uuel aastal awita,
Et patud maha jätame Ja uues elus elame

Soowid. Soowida oleks, et kõik need luteruse usulised, kes meie kihelkonna maa peal elawad, ka oma lauatähe õpetaja läbi siia tellikšid, niisama ka, et need, kes siit wälja on läinud, oma lauatähe wälja wõtaksid, sest et see suureks kergituseks on mitmesuguse töö juures, kui selles tükis seadus puhtasti saab üles peetud.

Дозволено цензурою. — Перновъ, 28 Декабря 1898 г.
Тип. А. Биркгана въ Перновѣ.

Lisa 5.

120

Jakobi langenud sõduritele.

24. septembril 1922 a.

Ole ustaw surmani.

Leinajumalateenistus kirikus.

Wiisil: P. 266.

Nüüd hingate, mu wahwad wennad,
Te' kalmumulla ridades...
Ju närtsind esimesed pärjad,
Kuid pärg teil hiilgab wõitudes!
Nüüd raugend sõja hirmsad lõögid
Ja murtud nende lainte käik,
Ning kostwad Eesti tänuhelid:
Me nurmed katnud wõidu läik!

Teid mälestawad tänu leinas
Ning kiitwad heldet Jumalat
Kõik, kellel isamaa on armas
Ja kummardawad Wägewat.
Te' werehind on päästnud wahwalt
Me maa, mis toorelt tallati,
Te põrm, mis langend ohwritoowalt,
Me waba mulda saadeti.

L. Raudkepp.

Õp.: Loeb algussalmid: Au olgu Issale ja Pojale ja püha Waimule.

Kog.: Nõnda kui alguses oli, nüüdki on ja jääb igaweseşt ajast igawesti. Aamen.

Õnn sel, kes ustaw wõitlemas
Ja sureb õndsalt Issandas.
Ta peasnud raskest risti ööst
Ning lõikab rõõmu silmaweest.

Õnn sel, kes loodab, armastab
Ja wahwalt usku tunnistab.
Kui heitlemine kangeks läeb,
Ta kaugelt wõidu krooni näeb.

Õp.: Issand olgu Teiega.

Kog.: Ja sinu waimuga.

Õp.: Laulupalwe.

Kog.: Aamen, aamen.

Koorilaul.

Õp.: Kirjalugemine.

Omal wiisil 237 b.

Kui ükskord pean mina
Siit ilmast lahkuma,
Siis ära lahku sina
Must oma armuga;
Ja kui mul surmahigi
On otsas raskeste,
Siis ole minu ligi
Ja wii mind taewasse.

Õp.: Kirjalugemine.

Omal wiisil 270.

Jeruusalem, sa püha taewa linn,
Ma ootan waluga,
Et ma kord sinu sisse jõuaksin,
Mu süda rahuta.
Kõik ilmamaad ma jätan
Siis maha rõõmsaste,
Ja armu tiiwul töttan
Siit ära ülesse.

Õp.: Järelhüüd kangelastele. — Kõne lõpul kutsutakse kogudust ühes wabadussõjas langenud kangelasi Jumala ees mälestama. Kogudus langeb põlwili ja palub waikselt Meie Isa palwet. Sel ajal helistakse tornist leinakellasid.

Wiisil P. 65.

Issand, aita, et nad rahus
Wõiksid waikselt hingata,
Kõigist walust, waewast lahus,
Wabad kõigest muresi ka.
Õndsat ärkamist neil anna,
Kui on öö läind lõpule;
Isa kotta nad siis kanna,
Oma rahwa rõõmusse. H. Wühner.

Õp.: (altaril) Ükski meist ei ela iseenesele, ja ükski meist ei sure iseenesele. Ja kui meie elame, siis meie elame Issandale. Ja kui meie sureme, siis sureme Issandale. Seepärast kas meie elame või meie sureme, siis oleme meie Issanda päralt.

Lõpupalwe.

Omal wiisil 385.

Igawene koidukuld,
Kadumata armu walgus,
Toogu hinge usutuld
Uue päewa kallis algus:
Wõitku sinu armu töö
Patu öö.
Wii meid kõiki walu raalt
Järje ette, armu walgus,
Silmapisarate maalt
Sinna, kus on jäädaw selgus,
Kus on käes meil ilumaa
Lõpmata.

Õp.: Õnnistamine.

Kog.: Aamen, aamen, aamen.

Langend laial wõitlusrinnal,
Wahwad mehed hingage.
Surma suikund werepinnal
Ristist, tormist puhake.
Ohwriks, pandiks waluga
Tõi teid teie isamaa.
Jumal tröstib teid nüüd wäega
Rahus hingake nüüd auga!

I.

P. 96.

Isamaa kogudus, astu nüüd Issanda [ette,
Tänu ja kiituse kannel, see wõta sa kätte,
Wägewal jõul
Tõusku su palwe ja laul
Ülles, kus walguse läte!

Õelus, see oli meil kuulutand waenu [ja sõda,
Kuid sina murdsid, oh Issand, ta viigi ja [oda,
Kangemal käel
Tegid sa otsa ta wäel'
Waba on, jäeb me' koda.

Seepärast Issand, su wägewa Kuninga käele,
Kihlame ennast su kangele jumala wäele,
Sellega sa
Juhi me' rahwas ja maa
Õiguse pühale mäele! M. Lipp.

II.

P. 161.

Ausamba paneme
Ehteks wahwa wõitjatele,
Lille pärjad punume
Mälestuseks haudadele.
Hinga rahus haua sees,
Wapper, wõitja sõjamees.

Teie wägitöödest weel
Tulew põlwe poegadele
Lausub isa, ema keel,
Waimustades tegudele.
Nõnda siis weel teie muld
Süütab waimustuse tuld.

Ausammas iganeb
Lilled warisewad maha,
Ajaga kõik edeneb,
Mis on wana, see jääb maha;
Teie mälestus ei kao
Unustusesse ei wao.

Jumal kaitsku kodumaad,
Teda õnnepaigaks luues,
Mis on wabastanud nad
Oma elu ohwriks tuues!
Kaswa, õitse, haljenda,
Meie kallis kodumaa!

G. Steinfeldt.

III.

P. 266.

Nüüd õndsus rahu teile annud
Ja wõit teid wõtnud omale.
Meid Jumal imearmul kandnud,
Et waewad jõudnud lõpule.
Ta wäge kiitkem põlwest põlwe:
Me Jumal elab kaitseks meil,
Ta kuulnud meie ärda palwe,
Et päästis ajul raskemail!

Kriſt Jeeſus, rahu kuningas,
Sa omas riigis ole
Meid iſe armus aitamas
Ja tuleſambaks tule:
Et tõde oleks meie tüür
Ja õigus riigi alusmüür
Ja ſinu käſk ta walgus!

Ja kui ſiis tormid tõuſewad
Kord kalli koduraale,
Nad rutul jälle raugewad,
Seſt meie waba maale
On kaitsjaks kange Kiideon,
Kes meie kilp ja ſõja õnn
On oma taewa wäega. M. Lipp.

Eesti Wabadusſõjas langenud 1918—1920 a.

1. Anton Adamſon.
2. Jaan Blande.
3. Jaan Eerman.
4. Andrei Eiſenberg.
5. Jaan Hinrikſon.
6. Jaan Hinrikſon.
7. Jüri Hins.
8. Hinrik Jürgenſon.
9. Kriſtjan Jürgenſon.
10. Aleksander Klaar.
11. Jaan Laaſon.
12. Jüri Lewant.
13. Anton Liiw.
14. Kriſtjan Linnam.
15. Auguſt Friedrich Lipmann.
16. Auguſt Markſon.
17. Georg Matſon.
18. Martin Miil.
19. Auguſt Mölder.
20. Anton Naat.
21. Aleksander Ottin.
22. Mihkel Ottin.
23. Jaan Pert.
24. Jaan Peetſon.
25. Karl Pitſal.
26. Jaan Põlde.
27. Hans Reiman.
28. Kriſtjan Saagim.
29. Kriſtjan Sai.
30. Jaan Tamm.
31. Jüri Tamberg.
32. Johan Teppand.
33. Kriſtjan Treiberg.
34. Andres Treublut.
35. Auguſt Tõniſſon.
36. Kriſtjan Tõnſing.
37. Auguſt Tõnſon.
38. Jüri Warner.
39. Georg Wärkam.

Ilmaſõjas langenud 1914—1918 a.

1. Madis Aawik.
2. Mart Andreſſon.
3. Mihkel Bidermann.
4. Auguſt Einberg.
5. Jüri Ellmann.
6. Jaan Eskuſſon.
7. Aleksander Gold.
8. Mihkel Gärber.
9. Aleksand. Hindriks.
10. Juhan Jaakſon.
11. Kriſtjan Jaanſon.
12. Tõnis Jaanſon.
13. Jaan Juhkam.
14. Jakob Jürisſon.
15. Mart Jürisſon.
16. Mart Jürisſon.
17. Jakob Kandima.
18. Aleksander Kera.
19. Madis Kikſon.
20. Kriſtjan Klaar.
21. Ado Kluge
22. Auguſt Koob.
23. Jaan Kuusner.
24. Jüri Küüts.
25. Jaan Laur.
26. Jaan Laus.
27. Mihkel Lei.
28. Hans Liiw.
29. Jaan Lill.
30. Kriſtjan Liiwet.
31. Georg Luſik.
32. Jaan Luſik.
33. Jaan Madiſſon.
34. Jaan Markſon.
35. Juulius Markſon.
36. Mihkel Martinſon.
37. Kriſtjan Moriſſon.
38. Ado Mõns.
39. Mihkel Ottoſon.
40. Jakob Pais.
41. Jaan Peetſon.
42. Auguſt Rabi.
43. Hans Rabi.
44. Kriſtjan Rabi.
45. Mihkel Reimann.
46. Mihkel Selin.
47. Jüri Senberg.
48. Jaan Spigelberg.
49. Mihkel Tõnisberg.
50. Jüri Tõnſing.
51. Aleksander Tõnſon.
52. Jaan Wiekberg.
53. Jaan Wiljak.
54. Mihkel Wunk.
55. Hinrik Wuurmann.

A. Jürwetſoni trükk, Pärnus.

Lisa 6.
122

„Ole ustav surmani, siis tahan
ma sulle elukrooni anda".
Ilm. 2, 10.

Laulud

Pärnumaa praosti

Jakobi-Kergu koguduse õpetaja

Woldemar Schultz'i

matmisel

25. weebruaril 1929 a.

Sündinud: 23. detsembril 1864.

Õpetaja ametisse ordineeritud: 1. märtsil 1892 a.
Jakobi koguduse õpetaja 28. maist 1895 a.
Pärnumaa praost 23. aprillist 1911 a.

Surnud: 19. veebruaril 1929 a.

I.

Omal wiisil. 270.

Jerusalem, sa pühа taewa linn, Ma ootan waluga, Et ma kord sinu sisse jõuaksin, Mu süda rahuta. Kõik ilmamaad ma jätan Siis maha rõõmsaste Ja armu tiiwul tõttan Siit ära ülesse.

Oh kallis päew, weel kallim tunnike. Oh millal jõuad sa Et minu igatseja hingeke Saaks ilmast lahkuda? Ma teda Jumalale Siis tahan uskuda, Et oma pärismaale Wõiks minna elama.

Sa pühа linn, sind teretab mu keel, Uks mu eest lahti tee! Ju ammust ajast igatses mu meel Su au järele. Nüüd olen ma sind näinud Ja rõõmust läigib silm. Kõik waew on otsa läinud, Mis mulle saatnud ilm.

Altari teenistus.

II.

Wiisil: Jeesus Õnnistegija. 161.

Ole ustaw surmani, Siis sul Issand krooni annab, Wõitluses ta wiimati Rahumaale siis su kannab. Ära wäsi iialgi, Ole ustaw surmani.

Ole ustaw surmani. Kui su rist sul rängaks läeb, Heida palwes põlwili, Küll su hing siis abi näeb. Pääštja ette walu wii, Ole ustaw surmani.

Ole ustaw surmani. Maine teekond lõpeb pea Isa rinnal waguši Siis sa puhkad, seal sul hea, Seal sa õnnis alati — Ole ustaw surmani.

Leinaköne.

III.

Omal wiisil. 9.

Mu elu Kristus ise, Surm mulle kasuks ka, Tall, annan hingekese, Siis õndsast lahkun ma.

Suur himu on mul minna Siit ilmast rõõmuga, Su juure, Kristus, sinna Su riiki pärima.

Ma olen wõimusi saanud Siin häda waewa sees, Et mind on lepitanud Mu Jeesus, abimees.

Kui tahtwad kinni minna Mu silmad, kõrwad, keel; Siis, Jeesus, kuule sina, Kui mina õhkan weel.

Kui süda, meel ja mõte Kui küünal kustuwad, Mind wõta oma kätte, Kuis sina tõotad.

Matmise talitus.

Ametiwendade saatesalmid.

IV.

Wiisil: Ma tahan jätta maha. 245

Ma olen wõidu saanud Ja jõudnud rahule. Arm on mind lunastanud, Sest ärge leinake! Jah armsad, kuiwatada Nüüd wõtke pisarad! Mis wõiks teid kurwastada? Ma pärin rahumaad.

Siis walud, mured, minge, Kõik, mis mind waewanud! Rõõm täidab minu hinge, Et olen lunastud Ma maitsen tuhat ilu Nüüd oma Looja ees, Mul mõõda waew ja walu, Mis mässab ilma sees.

Palwe ja õnnistamine.

V.

Wiisil: Oh anna tuhat keelt sa mulle. 141.

Mu tee on käidud, koju minna Nüüd laske wäsind rändaja, Siit wõõrsilt laske saada sinna Mind, kus mu õige kodumaa: Kus minu walud waikiwad Ja kuiwand silma pisarad.

Seal pärin püha isamaja, Mis wereohwril walmistand Kristi Jeesus mull', mu Lunastaja, Kui Kolgatal ta kustutand Mu wõla — kui ta surnud seal On suures walus risti peal.

Nüüd hingan, waikse õhtu wilus, Ma ootan õnnist ärkamist, Ja seda kuldse koidu ilus Mull' kingib Issand Jeesus Kristi: Sest armsad, ärge leinake, Ma olen jõudnud rahule!

A. Jansoni trükk, Pärnus.

Lisa 7.
124

Pidulik Jumalateenistus

Pärnu-Jakobi kirikus

õpetaja Harry Nuth'i õnnistamise päewal

Pärnu-Jakobi koguduse peale

31. augustil 1930 a.

Introduktsiooni Jumalateenistust peawad:

Piiskopp **Jakob Kukk.**
Pärnumaa praost **Aug. Grünberg.**
Sindi õpetaja **Hugo Wühner.**

Pasunakoori terwitusmäng tornis.

Koor: Kiida nüüd Issandat.

Wiisil: P. 245.

1. Küll kannab kindel kalju Issanda kogudust, Tuult, tormi olgu palju, Et karta hukatust,— Ei tema alus kõigu Seal kalju põhja peal, Ei tema koda liigu Ka tuules, tormis seal.
2. Seal kaljul risti ette Hing usus kummardab Ja halastuse kätte End kõiges usaldab. Ta na'ale tormis, marus End wõime najata' Ja nõnda surma orus Weel elul' tungida.
3. Ei maha seda risti Waen murra kalju peal: Ta juurdub kindlamasti Just tuules, tormis seal. Ta seisab kõikumata — Ja risti kirik ka; Ta põhi muutumata On ilma otsata.

Piiskopi introduktsiooni kõne.

Koor: Ma tõstan silmad mägede poole.

Introduktsioon — õnnistamine.

Meeskoor: Püha. Schubert.

Wiisil: P. 161.

1. Tugewad on Jeesu käed, Need mind igawesti hoidwad. Kui kõik sõbrad lahkuwad Ja mind üksi maha jätwad, Ei mu Jeesus lahku mu'st See on minu kindel troost.
2. Mõistab hukka waenlane Kristus on mind õigeks mõistnud; Kiusab kuri kurjasti — Jeesus teda ära wõitnud; Tema kostab minu eest, See on minu kindel troost.
3. Ei mind üksi wägi wõi Tema armust lahutada; Tema sõna räägib nii, Kes wõib selle wastu panna? Ei ta iial lahku must, See on minu kindel troost.

Algusliturgia.

Koor: Kui püha on Su koda. Schiller.

Wiisil: P. 324.

1. Siimon Joona, täna Mulle wastus anna: Armastad sa mind? Kas sul meele jäänud, Kuis ma surma läinud, Mis ma sulle teind? Minule käi järele Mööda armastuse okkaid, Hoia minu lambaid!
2. Lootuseta walu Heidab surmawarju Elu peale weel, Hakka armastama, Teistes kannatama Nende waluõõl: Tröösti Sa ja toeta Minu nimel kõiki nutjaid: Hoia minu lambaid.
3. Tasu wiletsaile, Mis ma teinud sulle, — Nendes elan ma. Otsi wäsimata, Kes weel ärkamata Ja ilmeluta. Armuga Nii ehi sa Minu koguduse sambaid: Hoia minu lambaid.

Jutlus.

Samal wiisil.

Öö weel ilma katab, Taewa poole kostab Süü ja needimine, Ruttu, asu tööle Minu wiinamäele, Lähedal on öö. Kuuluta ja tunnista, Risti alla kutsu rahwaid: Hoia minu lambaid.
Meeskoor: Walwur, kas ju mööda öö? Türnpu.

Teadaanded.

Wiisil: P. 294.

1. Kalla, kallis Jsa käsi, Rahu minu südame. Anna et su laps ei wäsi Palwetamast iialgi. Õnnista mind elu waewas, Hoia kõige kurja eest. Olgu ikka lahti taewas, Kus näen Jsa waimus tõest.
2. Luba mind Su ligi tulla, Armas taewa Kuningas, Et Su Poja risti alla Elukoormat panna saaks. Seal on lepitust, on õnne, Seal jääb süda rahule. Ei seal enam waewa tunne, Kes on leidnud elutee.

Püha õhtusöömaaeg.

Wiisil: P. 445.

1. Sa enesega ühte kõidad Meid armulaual uuesti, Meid oma armuhõlma peidad, Et sinu heldust tunneme. Siis waimus sinu ligi saame Ja Sinuga end ühendame.
2. Siis wärisewa südamele Uus pitsar peale pannakse, Et wõlakiri wõlglasele On kustutatud täiesti: Sest meie rasket süüd ja patud On Sinu haawus lepitatud.

Lõpuliturgia.

Meeskoor: „Taewa Tütar." Läte.

Wiisil P.

Õnnista ja hoia, Waimuga meid wõia, Oma pale tõsta Sa, Jssand, ja meid walgusta.

Jgal ajal jäägu Meile Sinu rahu, Oma waimu anna Sa. Jeesuga meid ühenda.

Piiskopp õnnistab kogudust.

Aamen, aamen, aamen! Jeesu nimi kiitkem! Meie Jssand oled sa, Esimene wiimne ka!
Oreli wahemäng.

Wiisil P. Lisa 85.

1. Nüüd wõta tema käsi Ja käi Sa eel, Et iial ta ei wäsi Su riigi tööl. Eestpalwetawail kätel Nüüd käigu ta, Et jalg maailmateedel Ei komista.
2. Oh aita, et ei otsiks Ta oma au, Et oma himu waikiks Ja oma nõu, Et rõõm tal ainus oleks Su tahtmine, Muust kõigest lahti ütleks End täiesti.
3. Oh oma wäge anna Ta sõnale Ja waimutiiwul kanna Neid hingesse, Et wili nendes tõuseks, Mis jäädaw on — Ja Sinu riik meil' tuleks Ning taewa õnn.

Õpetaja Harry Johann Ruth

sündis 3. (15.) juunil 1894 a. Sindis kalewiwabriku ametniku pojana. Õppis esialgu ministeeriumi 2 klassilises koolis, pärastpoole Pärnu Poeglaste Gümnaasiumis, lõpetades kursuse kewadel 1913. Samal aastal, sügisel, astus Tartu ülikooli usuteaduskonda, mille kursuse läbikuulas 1917 aastaks. Oli kodukooliõpetajaks, seejärele Pärnu Poeglaste Gümnaasiumi asjaajajaks, ladina keele ja usuõpetajaks. Hakkas uuesti usuteadust õppima 1923 a. sügisel, olles ühtlasi lühikest aega Tartu Eesti Noorsoo Kaswatuse Seltsi Tütarlaste Gümnaasiumi usuõpetajaks. Lõpetas usuteaduskonna kursuse 1926 jõuluks, wahepääl kogu aeg usuõpetajana tegutses Pärnus Poeglaste Gümnaasiumis ja Tütarlaste Gümnaasiumis.

Pidas proowiaastat Pärnus praost Grünbergi juures, sooritas konsistooriumi eksamid pro venia concionandi ja pro ministerio Tallinnas nowembri kuul 1928. Kutsuti P. Jakobisse koguduse õpetajaks nõukogu poolt ühel häätel (nõukogu protokoll 15. II. 30) ja waliti 22 hääle wastuseismisel täiskogu poolt 9. märtsil P.-Jakobi koguduse õpetajaks.

A. Jansen'i tr. Pärnus. 1930.

частное имение

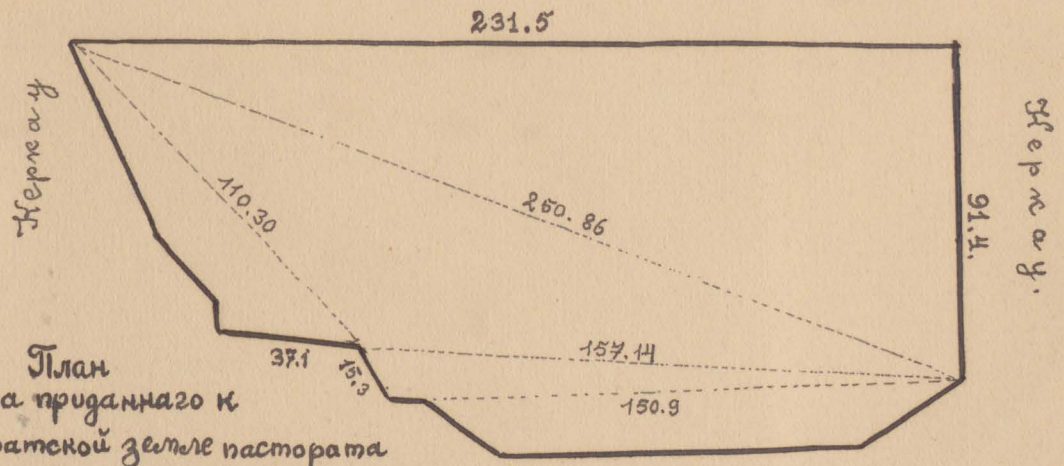

План
участка приданнаго к
кюстератской земле пастората
Ст. Якоби.

Масштаб 1:4200.

JOON. Köstrimaale juurreantud maatüki plaan.

Maad on 8, 56 dessatiini.

V. lhk 104 arh. 97.

Lisa 8.

126

Lisa 9. 129

Pärnu-Jakobi kirikutorni ehitamise aruanne 1907.

Kolme pildiga.

Kui armsad on sinu hooned, wägede Jehoowa! Laul 84, 1.

Pärnus, 1908.
Trükitud L. W. Laakmann'i trükikojas.

Lisa 10.
128

Kergu kiriku

200-aastaseks

Juubeli pühaks

1707—1907.

Mõni sõnake Kergu kiriku minewikust.

Pärnus, 1907.
Trükitud L. W. Laakmann'i juures.

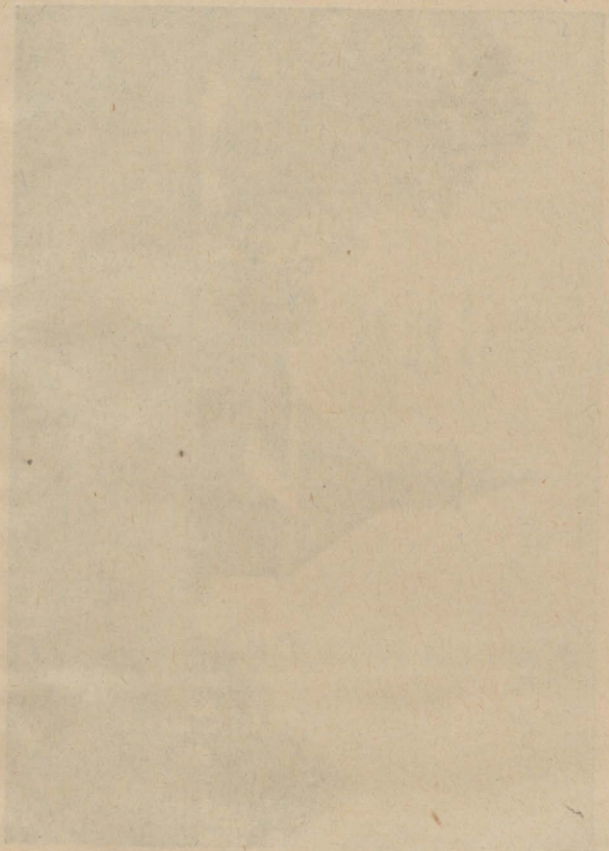

Kergu kirik, Pärnumaal.

Kergu kirik, Pärnumaal.

Th. Kommann
130

Kergu kiriku

200-aastaseks

Juubeli pühaks

1707—1907.

Mõni sõnake Kergu kiriku minewikust.

Pärnus, 1907.
Trükitud L. W. Laakmann'i juures.

Oma kirik kõige armsam kirik, nõnda kuuleme waheſt inimeſi ütlewat. Jah, ſee ongi nõnda. See kirik kus ſind ristiti, kus ſa päraſt oma wanematega käiſid, oh ta on ſinul ju nii tuttaw, nii armas. Sinul on küll alles meeles, kudas ſa ema kõrwas kirikus olid, kudas ſa kõik waataſid, mis ſeal näha oli. Päraſt kui ſa wanemaks ſaid, kui ſa ſeal Jumala ſõna kuulmas käiſid ja armulaual, ja Jumala ſõna walgus ſinu ſüdamesſe paistis, oh mis kallis ſee paik ſinul ſiis oli. Seal waheſt pitka aja järel alles tunned ſa ennaſt nagu kodu olewat, jääb ſinu ſüda jälle rõõmſaks.

Ja olgu kirik küll weikene ja teiſed ſuured, olgu ta küll puuſt ja teiſed kiwiſt, olgu tema ſeeſt lihtne ja teiſed kas toredasti ehitatud, ſinul on ta ſiiski armſam, ſeſt ta ju ſinu oma.

Täna on meie kallil Kergu kirikul 200 aastane juubeli päew. Ta jääb meile weel kallimaks, kui meie kuuleme, kudas juba eelwanemad teda on armastanud ja ſealt kinnituſt ja troosti on leidnud.

Sellepäraſt oleme ſiin mõnda Kergu kiriku looſt ülesſe pannud.

Meie kirikuraamatud ja wanad kirjad ei räägi kiriku ehituſeſt midagi, muud kui ühes kohas on ſelleſt tähendus. Alles ſeſt ajaſt, mis peale 1750 a. oleme mõnda Kergu kiriku kohta leidnud ja ſiia ülesſe pannud.

Kiriku ehituſe loo on kord wana hallpea Hinrik Jakobſon, kes omal ajal tuntud kiriku ehitaja oli, nii kudas ta ſeda wanemateſt ja rahwa ſuuſt kuulnud, jutuſtanud ja ſellekohaſe palwe peale Kaisma kauaaegſe wallakirjutaja J. Aidas'e abil kirja pannud. Nendele olgu ſiin ſelle waewa eeſt tänu öeldud.

Nüüd kiriku 200 a. juubeli päewal on ſee lugu trükitud ja oleme mõnda kiriku raamatudeſt juure liſanud.

Jumal andku et ſee püha meie ſüdamid uueſte ſoojaks teeks ſelle kalli koja wastu ja ka ſelle ſõna wastu, mis ſeal ſaab kuulutud.

132

I.

Kergu kiriku ehituſe lugu.

Mõni aeg enne Rootſi walitſuſe lõppu Liiwimaal olnud Kergu, Kaisma, Pöörawere ja Riimi küla elanikud teiſteſt ümberolewateſt elanikudeſt, ſuurte metſade ja läbipeaſemata ſoode läbi, täieſte ära lahutud. Teeſid, mis praegu Jakobiſt Kerku, ſealt Lelle, Wändraſſe ja Järwakanti lähewad, polnud ſiis weel mitte olemas ja parandud tee Jakobiſt Kerku, lõppnud Enge mõiſa juures otſa. Selleaegſed elanikud käinud Jakobi kirikus Jumala ſõna kuulmas ja armulaual, kuna õpetaja ükskord aastas Kerku tulnud waeſeid ja haigeid armulauale wõtma, mis enamiſte Riimi küla Ruiſtoma, Kaisma Tooma ja Kõnnu Tooma taludes ſündinud.

Ruiſtoma peremees Mihkel, Rootſi ſuguſt ja priimees, Kaisma Tooma peremees ja Kõnnu Taarikõnuu Hans olnud Jakobi kiriku wöörmündrid. Kaisma mõiſa omanikuks olnud Helmerſen, wanaduſe päraſt „halliks härraks" kutſutud. Kergus olnud

Kirchner oma õega. Könnu mõisa selleaegest omaniku nime pole selgeste teada.

Selleaegsed sealsed elanikud tunnud wäga hästi ära, kui suuri raskusi see neile teinud, Jakobis Jumala sõna kuulmas käia, sellepärast hakanud nad iseeskis aru pidama, kuidas enestele palwe maja saada. Iseäranis hoolsad asja ette wõtma olnud wöörmündrid Taarikönnu Hans ja Ruistoma Mihkel. Kuid koha pärast, kuhu palwe maja ehitada tuleks, läinud nende mõtted lahku. Taarikönnu Hans ühes Könnu mõisa omanikuga soowinud palwe maja Könnu küla põllule, endise katku aegse surnu aia peale ja wedanud teiste talupoegadega ka palgid metsast wälja. See endine matuse paik on wististe praeguse Tautsi koha põllu sees. Selle ehitusele Könnul hakanud Riimiküla elanikud, iseäranis Ruistoma Mihkel, sell põhjusel wastu waidlema, et Könnu naabruses olewas Lelle-Lokuta külas juba kabel olnud ja seega, kui Könnule uus palwe maja saab ehitud, kaks palwe maja ligistikku saawad, mõlemad aga Riimi külast wäga kaugele jääwad. Tema soowinud uut palwe maja praeguse Kergu kiriku juurde, matuse paiga peale ehitada. Kergu matuse paik olnud suurem ja

1933

wanem kui Könnul ja olnud seina moodu ehitatud palk aiaga ümber piiratud.

Ruistoma Mihkliga ühes nõus olnud ka Kergu ja Kaisma mõisa omanikud ja Jakobi õpetaja. Et ühisele otsusele jõuda, kogunud nad kõik Kaisma mõisa nõupidamisele kokku ja tehtud otsuseks palwe maja Kergu matuse aia peale ehitada. Ehituseks tarwilist luba Riiast muretsema läinud siis Ruistoma Mihkel ja Könnu Tooma Jaan, kuid nende käik olnud asjata: oldud nende wastu üsna külm ja saadetud tühjalt koju tagasi.

Järgmisel aastal läinud Ruistoma Mihkel ja Taarikönnu Hans elanikkude soowi peale teist korda Riiga palwe maja ehituseks luba paluma. See kord wõetud neid lahkemine wastu. Waimulik ülemus Riias mõetnud kaardi järele maa Jakobist, Raplast ja Wändrast Kerku ära ja otsustanud siis Kerku mitte palwe maja, waid abi kiriku ehitust lubada, mis Jakobi õpetaja ülema walitsuse alla ja Jakobi abikirikuks jääb.

Rõõmuga tulnud mehed Riiast kodu ja annud kiriku ehituse luba kohalikude elanikkudele teada.

Muidugi wõeti see sõnum suure rõõmuga wastu ja otsustati kiriku ehitust tulewal suwel ette wõtta. Kõnnule weetud palwe maja palgid weetud talwel Kerku ja Kaisma „hall härra" kinkinud puuduwad palgid omast metsast, mäe kingu pealt, mis Kaisma Rahkama soo sees on. Sest ajast hakanud rahwa suu seda metsa tukka „kiriku mäeks" kutsuma. Talurahwas wedanud kõik materjali priitahtlikult wälja ja kewadel hakatud kiriku ehitusega peale. Ruistoma Mihkel, kes ise töllasep olnud, wõtnud ehituse juhatuse oma hoolde. Ruistoma Mihkli põldu harinud teised küla elanikud omalt poolt. Sügiseks jõutud ehitusega nõnda kaugele, et kirik katuse alla saadud, mis õlgedest olnud, kuid siis tulnud raske õnnetus. Lamba karjased olnud lammastega kiriku juures. Ettewaatamata kombel teinud nad tule kiriku ligidale hööwli laastudesse maha ja et tuulene ilm olnud, läinud kirik põlema ja põlenud maani maha. Järele jäänud üksi walmis tehtud kiriku pingid, mis Kaisma Tooma talu rehe all tehtud ja weel mitte kirikusse polnud toodud.

Ehk kiriku ehitajad selle läbi küll kurwaks saiwad, ei jätnud nad siiski järele uut ehitust ette wõtta ja

134

see kord olnud õnn parem. Kergu mõisa omanik Kirchner oma õega, kes mõlemad usklikud olnud ja kirikut armastanud, kinkinud kumbki 500 hõbe rubla uue kiriku ehituseks ja Kirchner annud omast metsast palgid, mis talupojad jälle talwel priitahtlikult ehituse platsi peale kokku wedanud. Ka wõetud juba sell ajal ja ka pärast edasi raha korjandusi kiriku heaks ette.

Kaisma „hall härra" palkanud siis Tallinast ühe Rootslase meistriks ja selle juhatuse all raiunud talurahwas teise sügiseks uue kiriku ülesse ja tehtud jällegi õlgedest katus peale. Uus kirik saanud wana asemest üks kiriku täis maantee poole ehitud. Altari ees olew kõrgem koht olnud plankudest tehtud, kuid altarit, pilti ega kantselt pole weel mitte olnud. Altari asemel, kõrgema koha peal seisnud kalewiga kaetud laud, sellepeal puust lõigatud ühe jala pitkune Õnnistegija kuju ja laua ümber pingid, kus rahwale Jumala armu antud. Kõik olnud aga ütlemata rõõmsad, et nad nüüd omas kirikus Jumala sõna wõisiwad kuulda ja et ka waestele ja haigetele wõimalikuks sai, selleşt omas kirikus osa wõtta.

Püha õnnistamist toimetanud sellsamal sügisel Jakobi, Rapla ja Wändra õpetajad ja annud kirikule püha Andrease kiriku nime. Jakobi õpetaja käinud sellest ajast peale sagedamine Kergus. Selleks sõitnud ta laupäewa õhtu Kaisma mõisa, pidanud talwe ajal tulewalgel Jumala teenistuse ära ja peale selle Jakobi kirikus, kust siis ka wälja kaswanud, et suurtel pühadel Kergu kirikus Jumala teenistust tule walgel peetakse.

Ka hakati siis, et läbipeasemist kergemaks teha, aeg ajalt teesi parandama. Selleks lastud laupäewal mõisa töömehed keskpäewa ajal mõisa tööst lahti ja saadetud tee peal olewat metsa maha raiuma ja kraawisi kaewama.

II.

Jakobi-Kergu koguduse õpetajad.

1. Õpetaja, kelle ajal Kergu kirik ehitatud, on õpetaja **Reinering**. Aastal 1695, 19. Weebr. käis Rootsi maawalitseja Gustaw Adolph Strömfeld Jakobi koguduse wälimise asju rewideerimas ja selle protokolli sees seisab õpetaja Reineringi nimi. Ta oli Jakobis õpetajaks a. 1683—1710. Aastal 1710 on ta Wene wägedest wangi wõetud ja Narwa linna wiidud, kuhu ta ka ära surnud.

135

2. **Heinrich Christjan Methold.** Esimine õpetaja Wene walitsuse ajal. Oli ametis 1713—1722. Aastast 1711—1713 on wististe Wändra õpetaja Jakobi-Kergu õpetaja kohuseid täitnud.

Õpetaja Methold on enne Audrus õpetajaks olnud, kust ta Jakobisse tulnud.

3. **Martin Goldfisch** (1723—1730) kes Halliste koguduse pealt Jakobi õpetajaks on kutsutud.

4. **Jakob Andreas Zimmermann** (1730—1735). Aastal 1735 kutsuti teda Paistu koguduse õpetajaks ja aastal 1746 waliti teda Liiwimaa piiskopiks.

5. **Johann Friedrich Haller** (1735—1757). Tema on Tõstamaalt Jakobi õpetajaks kutsutud ja aastal 1757 Pärnu Elisabethi koguduse peale läinud.

6. **Mathias Berend Voigt** (1758—1760) oli enne Pärnus saksa koguduse abi õpetaja ja suri kahe aasta pärast Jakobisse ära.

7. **Gottfried Schnabel** (1761—1767) läks Jakobist Helme koguduse õpetajaks.

8. **Johann Christjan Lisch** (1768—1811). Enne kui ta Jakobi koguduse peale tuli, oli ta 8 aastat Wändras õpetajaks. Jakobis olles sai ta aastal 1786 Pärnu maakonna praostiks walitud. Ta on Tallinas, kus ta isa kaupmees oli, aastal 1729 sündinud ja suri Jakobis 28. Weebr. 1811. Kirjad ja kiriku raamatud, mis tema pikkast ameti ajast järele jäänud, on wäga hoolsaste peetud.

9. **Ernst August Kornrumpf** (1181—1848). Ta oli üks aasta praost Lischi juures abiõpetajaks. Tema ajal läksiwad palju koguduse liikmeid Greeka usku, nõnda et Jakobi-Kergu koguduse hingede arw 8000—5500 langes. Peale seda suurt usu taganemist wõttis ta enese ametist lahti ja elas 10 aastat Pärnus, kus ta 14. Aug. 1858 suri.

10. **Emil Moritz Metzler** (1858—1895). Tema on aastal 1820 Saardes sündinud, kus tema isa õpetajaks oli. See õpetaja, kes kõige kauem Jakobi koguduse peal olnud, nimelt 45 a., on kogudusele alles täiesti tuttaw. Nimetatud olgu see palwe, mis ta ametisse astudes kiriku raamatusse on kirjutanud: Oh armas Issand ja Jumal! Ära jäta ennast tunnistamata siin koguduses! Oh anna mulle õiget truudust omas ametis, mis elawast, õndsaks tegewast usust tuleb. Süüta minu südamesse oma armastuse läbi armastust koguduse wastu, et mina palwega tema pärast igal ajal sinu ette tulen, et sa wõiksid teda õnnistada taewaliku õnnistamisega. Issand ehita ka siin oma riiki — Amen!

136

11. **Otto Woldemar Ludwig Schultz** praegune õpetaja, pidas abiõpetajana Kergu kirikus esimest korda jutlust 1 Kristuse tulemise pühal 1892 a. Sai Jakobi-Kergu koguduse peale õnnistatud 28. Mail 1895 a., auulise Pärnu maakonna praosti J. Girgensohn'i läbi.

III.

Kergu koguduse köstrid.

Esimeseks köstriks Kergu koguduses olnud Hinrik Jakobsoni jutustamise järele

1. Ruistoma Mihkel, kes kolm aastat seda ametid pidanud. Et see amet temale aga raske

olnud, palunud ta teistega kohalisi mõisa omanikka, alalist köstrit ametisse seada. Sellel palwel olnud head tagajärjed: Kergu mõisa omanik kinkinud köstri tarwis selle maa, mis praegu weel köstrite käes tarwitada on. Ka kinkinud ta köstri maja ehituseks wana mõisa rehe ja walla mehed teinud selleşt köstrile elu maja kahe tuaga, rehega ja talliga, mis kaua aega köstrite elumajaks olnud. Nii oleme rahwa suust kuulnud. Kes peale tema Kergus köstri kohuseid täitnud, pole selgesti teada.

Esimine köster, keda meie kiriku raamatutes leida, on

2. Peedi Tõnsu Madis, kes a. 1759 Kergu kirikus oma pruudi Madlega on laulatud. Ta suri 1771 a.

3. Andres Wähter (1772—1780.)

4. Karl Masing (1781—1784.)

5. Andreas Koch (1784—1817.) Ta tuli Kose kihelkonnast Tallina maalt. Soowituse kiri, millega ta siia tuli, on weel wana kirjade hulgas alal.

6. Reinhold Martin Koch (1817—1819.) Ta oli õppinud maaler ja läks kahe aasta

137

pärast Wändrasse köstriks. Mälestuseks kinkinud ta Kergu kirikule oma maalitud altari pildi, mis praegu weel alles, kuid mitte tarwituşel, on.

7. Christjan Dreyblum (1820—1833).

8. Georg Adler (1834—1847). Tema on pärast Kaisma mõisa walitsejaks läinud.

9. Alexander Brandt (1847—1856.)

10. Johann Teller, praegune Kergu köster kes a. 1856 ametisse hakkas. Tema pühitses minewal aastal 13. Detş. oma 50 aastaşt ameti püha.

IV.

Weel mõnda Kergu kirikuşt.

Altari ja kantsli üle jutustab Jakobson järgmişt: Kirik olnud nüüd küll walmis, aga altar, kantsel, kell ja muud kiriku riistad puudunud alles. Ka neid kinkinud helded inimesed armastuseşt püha koja wastu.

Lelle-Kenni peremees kinkinud Kergu kirikule oma tehtud altari ja kantsli, mis praegu weel Kergu kirikus seisawad. Altari peal on sisse lõigatud aasta arw 1707 ja selle järele pühitseme tänawu siis ka kiriku 200 aastast mälestuse püha.

Kell toodud Jakobi kirikust ja et see katki olnud, lasknud üks Kaisma preili seda uueste walada, mille üle weel wana kirjade sees arwe leida on. Kell on walatud Tallinas Joonas Malmbergi juures, 9 leisikat 11 naela raske. Töö eest on maksetud 53 rubla 50 kop. ja Tallinast Kerku toomine 3 rubla 50 kop. seega 57 rubla.

Kroonlühtrid on kinkinud:

1. Limandu peremees Jaan, praeguste Leemetide eelwanemateşt, kinkinud kirikule puust, oma treitud kroonlühtri.

2. Köstri Brandi äi, Hiiu saare mees Hans Poll, kinkinud kirikule teise kroonlühtri.

3. Preili Stürmer, kes Kaisma mõisas elas, pärandas kirikule ühe kroonlühtri muretsemiseks raha, mille eest aastal 1897 ilus nikkel kroonlühter sai ostetud.

133

Ristmise waagen on kingitud Kaisma mõisa omanikku E. G. v. Bussen'i poolt aastal 1820. Ka suured **altari lühtrid** on tema kingitud.

Aastal 1850 kinkis Könnu grahwi proua Keyserling kirikule **musta ja punase altari teki** ja neli wähemat **lühtrit**.

Orel on kauaaegse Kergu kiriku eestseisja härra Justus v. Hoeppeneri kingitud a. 1860, nõnda samuti ka **nüüdne altari pilt**.

Raud wärawad kiriku juures on kiriku eestseisja härra Victor v. Oldekopi kingitud, kes sell aastal Tallinas ära suri. Kiriku ümber olew **aed ja wärawa postid** on koguduse poolt kokku pantud rahaga muretsetud.

1903 aastal sai Kergu koguduse ilus karikas koguduse andidega suuremaks tehtud. Kurwad sündmused, mille läbi see püha asi kaduma läks, on kõigil weel selgeste meeles; kogudus pani aga warsti uue karika jäuks raha kokku, mis 57 rubla maksis. Juubeli püha mälestuseks kingib kogudus uued altari tekid.

Umbes 40 a. peale ehitamist näinud kogudus, et nende nii armas ja suure waewaga ehitud kirik

juba wanamesil olnud ja seinte peal samblad kasunud. Sellepärast hakatud raha korjama, et kirikut laudadega ära wõiks wooderdada. See olla ka korda läinud ja selle parandusega seisnud kirik mitukümmend aastat. Aastal 1784 tehtud kirikule uus katus. Kergu mõisa omaniku Staali abikaasa kinkinud katuse tarwis lauad, mis kihelkond peale löönud.

Aastal 1808 tehtud jälle uus katus. Selleks läks tarwis:

480 lauda 5 sülda pitkad 10 k. sülg	240 rbl.	— k.
5000 raud naela	35 „	— „
240 toopi tõrwa	19 „	20 „
Summas	294 rbl.	20 k.

Aastal 1841 on katus uuesti löödud. Aastal 1879 oli kirik jälle üsna otsakorral. Katus lasknud wihma läbi ja seinad olnud wiltu wajunud. Kinkijaid pole olnud ja kõik olnud hirmul, et omast kirikust ilma jäewad. Siis aga tuli abi sealt, kust keegi pole loota tohtinud: Ewangeliumi Luteruse koguduste abikassa olnud see, kes omad käed lahti teinud ja Kergu kiriku parandamiseks 500 rubla kinkinud, millega kiriku seinad õigeks aetud, laudadega ära löödud ja uus katus peale tehtud. Ka saanud kirik

139

seestpoolt walgeks lubjatud. Selle töö juhatajaks olnud Ruistoma peremees Hinrik Jakobson. 1901 aastal sai kirikule uus sindli katus tehtud ja 1902 a. wäljaspoolt wärwitud. Ka seest on kirik ilusaste wärwitud.

Praegune köstri maja on ehitatud 1875 aastal.

Kui rõõmsad sel ajal, kui kirik ehitatud sai, jutustab Jakobson, taluelanikud oma kiriku pärast olnud ja kuidas nemad teda armastasiwad näitab see, et Pöörawere walla Leha küla elanikud kõik on tahtnud Kergu koguduse liikmed olla ja siin kirikus on käinud, mis läbi segadused on olnud. Jakobi praost on sellepärast pidanud Riiga sõitma. Wiimaks on see asi nõnda lõppetud, et kindlaks on määratud, et kõiki Pöörawere walla liikmeid kes Kergu pool Kulna jõge ja Leha raba elawad, Kergu kihelkonna liikmeteks tuleb pidada, mis ka tänapäewani nii on jäänud.

Annaks Jumal, lõppetab Jakobson oma jutustust, et ka nüüdsed weel Ewangeliumi-Luteruse usku olewad Kergu kiriku ja kihelkonna liikmed niisama südamest oma usku ja püha koda armastama hakkasiwad, kui seda kiriku ehituse ajal on olnud, siis

saaksime omas pühas kojas ka neid oma isaisade tehtud asju, mis ajahammas wanaks on teinud, arendama ja parandama, nii et meie lapsed ja laste lapsed meie külmuse päraft püha koja wastn meitest mitte häbeneda ei pruugiks.

Jah, Issand isi aitagu, et meie südamedgi Tema templiks saaksid ja meie majad asemeteks, kus Tema aun elab. Õnnistagu Jumal ka meie püha!

1760

Kergu kiriku 200-aastase juubeli püha

Jumalateenistuse laulud

a. Laupäewa õhtul, 29. Septembril 1907.

I.

Wiisil: Oh Jeesus Kristus tule sa. 31.

1. Küll woolanud on aja woog, Ja temas tuisand maru hoog Põlw põlwe järel põrmusse On sattund ema sülesse.

2. See tempel aga, milles nüüd Käib taewa poole tänu hüüd, On seisnud tuule, tormi sees Kui ime märgiks meie ees.

3. Ta sees on käsku kuulutud, Siis armupäike säranud: „Meil Pojas walmind wabadus Ja ilmund Isa halastus.“

4. See eest sind, Issand, täname, Ja palawalt weel palume: Kuis wanemaid meil saatsid sa, Meid aita sama armuga.

5. Ja nimelt kui end kogume Su koja waikse warjule Siin oma süü ja hädaga Siis, rahuwürst, meid röömusta.

II.

Wiisil: Armas Jeesus armastaja. 294.

1. Kas ju paistab walge kuma, kas ju näha koitu ka? Kas ju hakkab Siion oma aherwarteſt tõuſema? Kas ei ärka elaw lootus Israeli ſüdames? Kas ei kesta armu ootus Taanieli sõnades?

2. Wahimees, kas ööd weel palju Israeli hinge peal? Wahimees, kas Juuda kalju hakkab haljendama weel? Wahimees, kas wana waob, annab aſet uuele? Wahimees, kas waſar taob aluskiwi templile.

3. Rõõmupaſun, waljuſt hüüa üle kõige ilmamaa: Oh Jehoowa rahwas, ärka talle templit tegema! Tema weri wõtab wande ära ſinu laste pealt, Et ſa jälle Iſa ande pärid omaks päriſelt.

4. Juba näha hakatuſed tehtawale templile, Aga töö kõik koguduſed alles teewad lõpule: Üksikuid küll sõna hüüab nüüd ju Jeeſu järjele, Terwe rahwas ükskord püüab tulla armu troonile.

III.

Wiisil: Kuis pean wastu wõtma. 246.

1. Kui kõik ka taganekſid, Ei ma S'uſt tagane; Kui tänamata jääksid, Ei mina ſeda tee! Sa pidid mu eeſt kandma Suurt walu, ſurmagi; Seſt pean ſulle andma Ka ſüdant koguni.

2. Nutt kippub ikka peale, Kui mõtlen, mis Sa teind, Ja et Su arm on ſiiski Nii mitme meeleſt läind! Kas waewa nägid wähe, Kui läksid ſurmale, Ja unuſtuſe pähe On nagu jäänd Su töö.

141

3. Ma olen Sind nüüd leidnud, Oh ära jäta mind! Su arm on ära wõitnud, Nüüd ma ei laſe Sind. Kui wendadele ſilmad, Kord lahti peaſewad, Siis nemadki Su hõlma Ja ſülle ruttawad.

IV.

Wiisil: Nüüd paistab meile kauniste.

Üht asja ſu käeſt palume, Oh Jeſand, laſ' meid järgeste Tõe waimus ſiin koos olla! Oh hoia koda, kogudust! Laſ' ſinu sõna õpetust Meil' kõigil kaſuks tulla! Siis ſa Meiſt ka Saadad tänu, rõõmu sõnu eneſele See eeſt, mis ſa ſiin teed meile.

b. Pühapäewa hommikul, 30. Septembril 1907.

I.

Wiisil: Wõta nüüd Issandat. 96.

1. Minu hing, auusta wäga nüüd Issandat taewas, Ja mu waim, ole ja rõõmus ka hädas ja waewas, Et meile ta, Kes püha, wägew on ka, Nii suuri asju on teinud.

2. Halastust näitab ta neile ja armastust üles, Otsekui ema neid hoiab ta heldeste süles, Kes tema ees Käiwad siin waimus ja tões Ning teda täiesti kartwad.

3. Aga kes ülbed ja uhked, need tõukab ta maha, Kedagi suurelist wastu ta wõtta ei taha, Waid nad ta lööb Pihuks ja puruks ja teeb Wägewad wiletsaks sandiks.

4. Armust ta walitses omale Abraami sugu, Armust ta juhtis meiegi kiriku lugu, Ja mis ta weel Armust on tõutand meil', Seda ta täiesti täidab.

II.

Wiisil: Jumal maa ja taewa looja. 174.

Mis sa, Issand, õnnistanud, See meil õnnistuseks saab, Mis su Waim on pühendanud Küll see tõesti pühaks jääb: Selle pääle: Amen! ma Ütlen usu rõõmuga.

III.

Wiisil: Nüüd paistab meile kauniste. 342.

1. Nüüd kandle keeled kõlage Ja tänu hääled helage Seſt, mis meil' Issand teinud: Ta püha paiga walmistand Kus arm on kurbe kosutand Ja eluweele wiinud; Selge, walge Armu päike, elu läige on siin koitnud, Issandale hingi wõitnud.

2. Siin rahwal armu hallika Sa wõtsid ise awada, Oh Issand, hinge ilu! Siin rahu wäsind rändajal' Sa andsid oma risti all Ja waigistasid walu: Kuiwi hingi Kosutama, elustama, Issand, ise Tulid sa see telgi sisse.

3. Oh Issand, suur su halastus Ja sinu taewa armastus, Mis kuulutab see koda: Siis ise oma rahwa ees Sa wõtsid käia armu wäes, Ja teda õnnistada: Sihiks, juhiks, Taewa andiks, elupandiks olid sina — Sinu sakrament ja sõna.

4. See wara, püha karjane, Meil' jäägu lastelastele Weel 'puhtaks, puutumata: Mis wanemaid on walgustand Ja nende hinge ilustand, Sa seda, Issand, jäta Müüriks, tüüriks, Mässus, marus, häda orus wõitlejale Tulesambaks risti raale.

IV.

Wiisil: Meil tuleb abi Jumalast. 316.

Eks meile sõna seisma jäe, Et turtsugu nad wihast? Ei Jeesu kirik hukka läe, Mis alustud ta Waimust. Kui wõtwad meie käest Auu, ihu, last ja naist, Et mingu igawest! Ei saa nad kasu sest, Ta riik peab meile jääma.

143

V.

Wiisil: Ma tulen taewast ülewalt. 38.

1. Nüüd Issandale hõisake Ja teda usus teenige, Ta ette tulgem tänades Ja seiskem tema palge ees.

2. Kõik tundkem: Jumal üksi ta, Kes meid on loonud armuga, M'e elame see armu wäest Ja saame kõik ta heldest käest.

VI.

Wiisil: Mu nimi taewas kirja pandud.

1. Kuis oskan sulle anda tänu, Oh Issand, rikas heldusest? Ei sina ihka suuri sõnu, Waid pärid palwet südamest: Siis luba, et su ette langen Ma waimus waikselt põlwile Ja puhtal meelel wälja puistan Su ette oma südame.

2. Kui kotka tiiwul ise kanna Meid isalikult iganes; Ses templis meile armu anna Ja abi patu häda sees; Meid Püha Waimu wäega wõida Siin wõta armust ülewest; Meid lase rahu, rõõmu leida Siin õndsast lapsepõlvest!

VII.

Wiisil: Oh anna tuhat keelt ja mulle. 141.

1. See Issand, kes meid kange käega Wiind päewast päewa imeteel, See warjab oma armu wäega Meid edaspidi wistist weel: Hing ülesſ', ülesſ' usuga Meid saadab püha saatija.

2. Ja ähwardagu tuhat häda, Riſt tulgu, tõusku ahastus, Ei ſuuda ſee meid hirmutada Meid kannab arm ja halastus: See wiib meid waluſt rõõmule Ja ſaadab ſurmaſt elusſe.

Märkusi töö
kirjutamise kohta.

Päevikut ma ei pidanud, sellep. et ma ei teadnud kas niipalju materjali üldse saangi et kirjutada registreerimistöö. Keskarhiivis vaatasin juba maikuul järele kas on Jakobi kvrikuraamatuid. Augusti kuul sõitsin Jakobi. Hakul ei teadnud ka tõsisemalt tööle hakata, kuna õp. ütles, et arhiivis midagi pole. Tegin omale mõningaid märkmeid, mis mind huvitasid. Väikses kambrikeses leidsin

mõningaid vanu kirje
vana paberi seest. Küsisin
õpetajalt mis sääl on.
ütles, et praht mis
kuulub põletamisele.
Asusin selle uurimisele,
leidsin 1/3 Jakobi
arhiivist sääl. Osa
arhiivi oli kapis,
täiesti korraldamata
olekus; Osa oli ühes
kastis vana laulu-
lehtedega segamini.
Et saada ülevaadet
mida arhiivis on,
mida mitte kandsin
osakaupa lauale
ja seadsin ise
nimestiku kokku.
Väga võimalik, et

edaspidisel sõrimisel
nii mõndagi veel
leidub. Tuleval (1932.a)
suvel luhasin sõita
Jakobisse arhiivi
korraldama. Jakobist
sõitsin hobusega
6 sept. Kergu kirikut
vaatama.
8 sept. sõitsin Jakobist
tagasi Pärnu. Ümber-
-kirjutamisega ja
materjali korraldamisega
hakkasin kohe pääle.
Käisin linna raamatu-
kogus lugemas „Pärnumaad"
ja „Eesti kinnismuistised"
et saada materjali
Jakobi kihelkonna kohta.

Töö lõpetasin Tartus.

Jacobi - Kergu

1770	5. II	V V_{-n} J_{-n} ϑ^2 Kog A
1777	27. I	V Kog A
1786	25. II	V Kog A
1837	5. IX	V pr Kog A
1840	16. X	V pr Kog A
1843	13. VI	V pr. Kog A

Jakobi - Kerguelen 146

1857	16/17 XI	V pr	Kog A
1859	13. X	V pr.	Kog A
1902	24. IX	V pr.	Kog A